

**ЛИКОВНО
ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА**

8

ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, 2010

Автори: Данчо Ордев
Александар Ордев

Рецензенти: Д-р Маја Рауник Кирков, претседател
Сута Топкоска, член
Агим Саити, член

Издавач: Министерство за образование и наука за Република Македонија

Печати: Графички центар дооел, Скопје

Тираж: 16.500

Со решение на Министерот за образование и наука на Република Македонија бр.22-2318/1 од 21.04.2010 година се одобрува употребата на овој учебник

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св.Климент Охридски” , Скопје

373.3.016:73 (075.2) = 163.3

ОРДЕВ, Данчо

Ликовно образование за 8 одделение / Ордев Данчо, Ордев Александар. - Скопје : Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2010.

- 109 стр. : илустр. во боја; 29 см

ISBN 978-608-4575-68-9

1. Ордев, Александар [автор]

COBISS.MK-ID 84066570

Драг ученику

Досега се запознавме со многу нови сознанија, а го совладавме и ликовниот јазик за полесно ликовно да се изразуваме како и да ја гледаме ликовната уметност.

Во овој учебник ќе се потсетиме на она што го учевме во претходните одделенија и ќе се обидеме да креираме нови оригинални ликовни творби.

Се надеваме дека од 4 одделение до денес се запозна со одредени важни содржини за ликовниот јазик, за материјалите и техниките за работа, се запозна со делата и имињата на повеќе истакнати светски и македонски ликовни уметници.

И во овој учебник имаш нови содржини по ликовно и нови дела од ликовните уметници.

Како и досега, анализирај ги и споредувај ги содржините и делата, а сознанијата нека ти послужат да направиш подобри свои ликовни творби кои ќе те претставуваат тебе и твоите чувства.

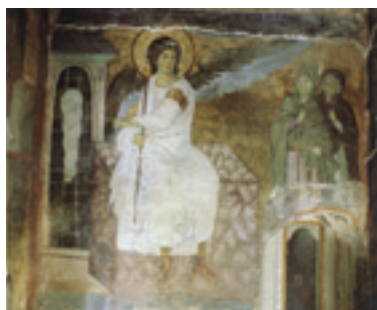
Се надеваме дека и во ова одделение ќе уживаш во изработката на своите ликовни творби, а предметот по ликовно и ликовната уметност секогаш ќе ти претставува задоволство во животот.

Авторите

МАКЕДОНИЈА

РИЗНИЦА НА УМЕТНОСТА

4

АВТОПОРТРЕТИ НА ПОЗНАТИ ЛИКОВНИ УМЕТНИЦИ

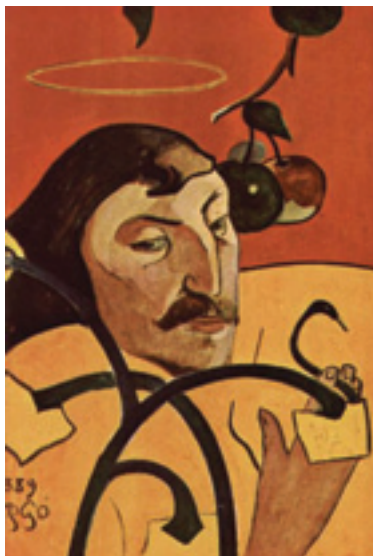
5

Антоан Вато: **Автопортрет**,
масло на платно

Салвадор Дали: **Автопортрет**,
масло на платно

Пол Гоген: **Автопортрет**,
масло на платно

МОЈОТ АВТОПОРТРЕТ

_____ (име)

_____ (презиме)

_____ (одделение)

_____ (основно училиште)

(Нацртај го својот автопортрет во празниот простор)

Ежен де ла Кроа: **Автопортрет**,
масло на платно

Тицијан: **Автопортрет**,
масло на платно

Албрехт Дирер: **Автопортрет**,
масло на платно

Диего Веласкез: **Автопортрет**,
масло на платно

СОДРЖИНА

6

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ.....	8
ЛИКОВЕН ЈАЗИК	10
Линија.....	12
Боја.....	14
Тон.....	16
Текстура.....	18
Насока	20
Големина.....	22
Форма-волумен.....	24
Простор.....	26
Контраст.....	28
Ритам-повторување.....	30
Хармонија.....	32
Рамнотежа.....	34
Градација.....	36
Пропорција.....	38
Единство.....	40
Композиција.....	42
Мотив.....	44

ЛИКОВНИ ПОДРАЧЈА.....	52
ЦРТАЊЕ.....	54
Линија.....	56
Тон.....	57
Простор.....	58

СОДРЖИНА

7

СЛИКАЊЕ.....	60
Боја.....	62
Тон.....	63
Контраст.....	64
Единство.....	65
Композиција.....	66

ОБЛИКУВАЊЕ.....	68
Боја.....	72

ГРАФИКА.....	74
Тон.....	78
Литографија.....	79
Сито-печат.....	80

ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНИ КОМУНИКАЦИИ.....	82
ЕСТЕТСКО ПРОЦЕНУВАЊЕ.....	90
ГАЛЕРИЈА.....	96
РЕЧНИК НА ПОИМИ.....	102
ТЕСТ 1.....	105
ТЕСТ 2.....	107

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

8

Знаеме дека луѓето се занимаваат со нај-разновидни дејности и занаети за да си го олеснат и забават секојдневниот живот и опстанок.

Уметниците создаваат дела со кои го забавуваат нашето слободно време и нè прават среќни и хумани. Постојат повеќе видови уметности како што се музиката, театарот, балетот, книжевноста, фотографијата, а се разбира и ликовната уметност е една од нив.

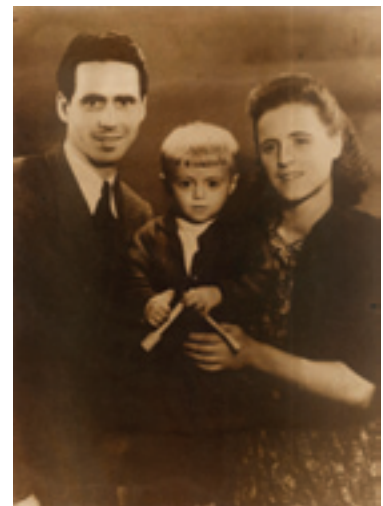
Музичката уметност е неделива од нашето секојдневие и го исполнува секој момент од нашиот живот.

Театарската уметност е посебно доживување за секој човек со што се збогатува нашиот живот со уживање во глумата, движењето, дејствието и говорот на глумците изведени на сцената.

Секој од нас кој посетил балетска претстава знае дека балетот како уметност претставува посебно доживување во убавината на музиката и прекрасните движења и игра на балетските уметници.

ФИЛМ

ФОТОГРАФИЈА

МУЗИКА

БАЛЕТ

ТЕАТАР

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

ЦРТЕЖ

СКУЛПТУРА

ГРАФИКА

ДИЗАЈН

ФРЕСКА

СЛИКА

Преку телевизијата или кога одиме во кино знаеме дека филмската уметност е секојдневно присутна во нашето слободно време, со што нè забавува и одмора.

Секој човек сака да чита убава книга која во секој момент е негов најдобар пријател. Книжевноста како уметност го збогатува нашиот живот и начинот на изразување и нè прави побогати и поразлични од другите.

Денес уметноста на фотографијата нè запознава со убавините на сè она што нè опкружува. Преку фотографијата се запознаваме со волшебноста и специфичноста на природата, градовите, животот на другите луѓе, а истовремено ни пренесува и нè информира за случувањата во светот.

Ликовната уметност е производ на креативниот дух на човекот од предисторијата до денес. Ликовните дела се сведоци за развојот на човечката цивилизација и мисла. Делата за нас претставуваат непроценливо духовно богатство.

Ликовната уметност се претставува со дела кои се реализираат со најразновидни материјали во дводимензионалниот и тридимензионалниот простор.

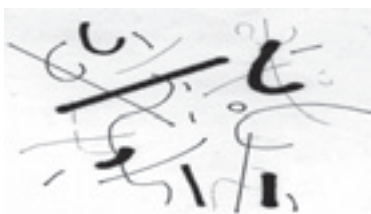
ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

10

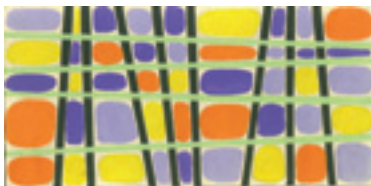
Сите уметности имаат свои средства преку кои се изразуваат, музиката преку тонот и мелодијата, книжевноста и театарот преку зборот, балетот преку играта, а филмот преку дејствието.

Ликовната уметност се изразува преку ликовниот јазик. Ликовниот јазик е составен од ликовни елементи и принципи. *Ликовни елементи се: линија, боја, тон, текстура, големина, насока, форма, волумен и простор.*

Ликовни принципи се: контраст, повторување-ритам, хармонија, рамнотежа, градација, пропорција, единство и композиција.

ЛИНИЈА

Линијата спаѓа во елементи и неа ја препознаваме како трага на подлогата кога цртаме и пишуваме.

ГОЛЕМИНА

Големината е елемент кој ни кажува дека нештата околу нас се помали или поголеми.

ФОРМА

Формата веќе ја знаеме. Сите предмети, па и ние самите, имаме форма и според неа се препознаваме.

БОЈА

Бојата ја среќаваме секаде околу нас и таа ги обојува во прекрасни бои сите нешта што ги гледаме и што нè опкружуваат.

ТОН

Тонот значи посветли и потемни бои од една иста боја. Тој се добива многу лесно, со мешање на бојата со црна и бела.

ТЕКСТУРА

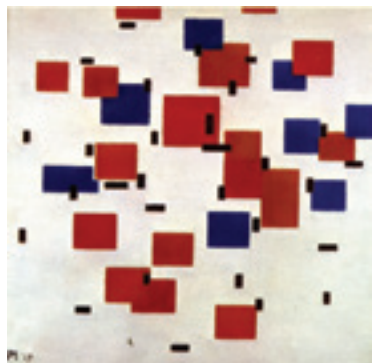
Текстурата е прикажување на рапави и мазни површини на некои предмети.

ПРОСТОР

Просторот се претставува на сликата. Како простор се именува сето она низ кое се движиме ние, птиците, возилата... Растенијата растат слободно.

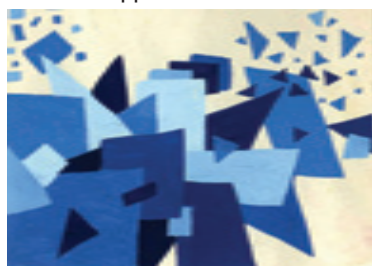
НАСОКА

Насока е правец на гледање на еден цртеж, слика, скулптура или графика.

КОНТРАСТ

Контрастот е ликовен принцип. Тој значи нешто спротивно, како светло-темно, големо-мало, ниско-високо, топло-ладно итн.

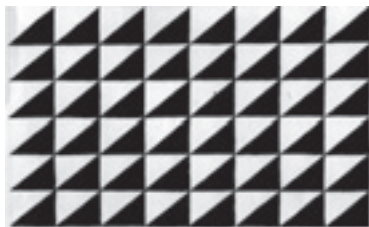
ГРАДАЦИЈА

Градацијата е можеби нов збор, но со него учиме како во ликовната творба постепено се менуваат бојата, линијата, тонот и другите елементи.

ЕДИНСТВО

Единството како принцип го средува ликовното дело во мирна целина.

РИТАМ

Повторувањето или ритмот го среќаваме секаде, во музиката тоновите имаат ритам. Денот и ноќта се повторуваат, неделите, месеците и годините исто така итн.

КОМПОЗИЦИЈА

Композицијата е крајниот принцип кој нè учи како да ги распоредиме линиите, боите, тоновите во нашата ликовна творба.

ПРОПОРЦИЈА

Пропорција е како да ги направиме складни разните големини во творбата како целина.

ХАРМОНИЈА

Хармонија значи како ликовната творба да ја направиме да биде складна и убава.

РАМНОТЕЖА

Рамнотежата како принцип ќе ни покаже како творбата да биде одмерена, а распоредот во неа рамномерен.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

12

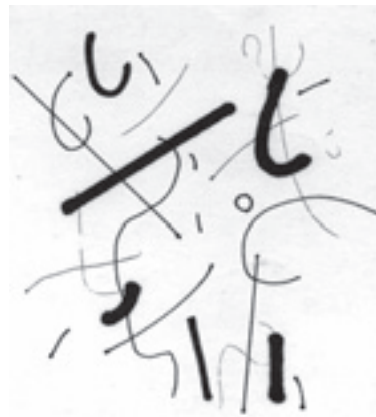
ЛИНИЈА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Во претходните одделенија постапно се запознавме со ликовниот јазик. Во ова одделение ќе се потсетиме за она што го знаеме, со цел преку ликовната работа ликовно подобро да се изразиме себеси, своите чувства и идеи, и да направиме успешни ликовни творби.

Линиите се делат на два вида, *криви* и *прави*, а можат да бидат *дебели*, *тенки*, *куси* и *долги*. Друга поделба е на *контурни* и *текстурни*, а имаме и *линии по карактер*.

Линијата е израз на материјалот со кој се работи, но таа го претставува и авторот. Секој што црта најразновидно ги претставува линиите. Со линиите се добива карактерот на цртежот кој може да биде *мирен* и *динамичен*. Линијата во ликовната творба ја надополнува формата.

Прави и криви линии

Контурна и текстурна линија

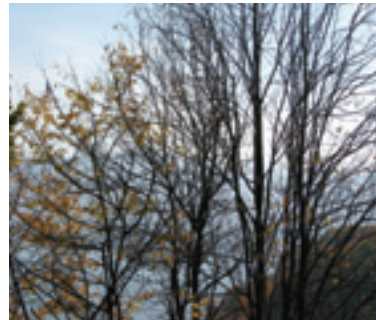
Праисториски цртеж

Ордан Петлевски: **Црна визија**, цртеж (динамички цртеж)

Ученички цртеж

Линија во природата

Линија во природата

Леонардо да Винчи: **Студија**, цртеж

Цртеж, јаглен

Компјутерски цртеж

Ако во една ликовна творба употребиме, на пример, само прави или слични криви линии, велиме дека тие линии се *хармонични*. Хармонични линии се оние кои меѓусебно се слични и заедно комбинирани изгледаат смирено.

За разлика од хармоничните, имаме и *контрастни* линии. Контрастни линии се оние кои се разликуваат меѓу себе, како што се кривата и правата, дебелината и тенката, кусата и долгата линија.

Предраг Урошевиќ: **Цртеж**, лавиран туш (хармоничен цртеж)

Димитар Манев: **Без наслов**, цртеж (комбинирана техника)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Линиите меѓусебно се комбинираат контрастно и хармонично. Според линиите цртежот може да изгледа мирно или динамично.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

14

БОЈА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Веќе знаеме повеќе за бојата како еден од осумте ликовни елементи од ликовниот јазик. Основно е дека бојата се гледа само кога имаме светлина.

Првата поделба на боите е дека имаме *примарни* (црвена, сина, жолта) и *секундарни* бои (портокалова, зелена, виолетова). Боите се делат и на *хроматски* и *ахроматски*, *топли* и *ладни*, *светли* и *темни*. Во секојдневието се сретнуваме и со поимот *локална боја*. Локална боја значи дека некои нешта секогаш се обоени, односно ги среќаваме во одредена боја (небо, трева, лимон, портокал, банана и сл).

Богатство на боја во природата

Примарни и секундарни бои

Хроматски бои, виножито

Ахроматски бои

Грозје, локална боја

Анри Матис: **Жена со шапка**,
масло на платно
(ладни и топли бои)

Јагода, локална боја

Лимон, локална боја

Јаболко, локална боја

Со бојата го разубавуваме секојдневието, но бојата влијае и на психата на човекот. Уметниците преку бојата ги изразуваат своите *чувства* и *расположението*.

Данчо Ордев: **Манастир Св. Јован Осоговски**,
масло на платно
(ладни и топли бои)

Едвард Мунк: **Смрт**,
масло на платно (психичко влијание на бојата)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Локална боја е бојата со која секогаш ги среќаваме некои нешта околу нас.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

16

ТОН

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Тонот е *количество на светлина во една боја*. Постојат *хроматски* и *ахроматски* тонови.

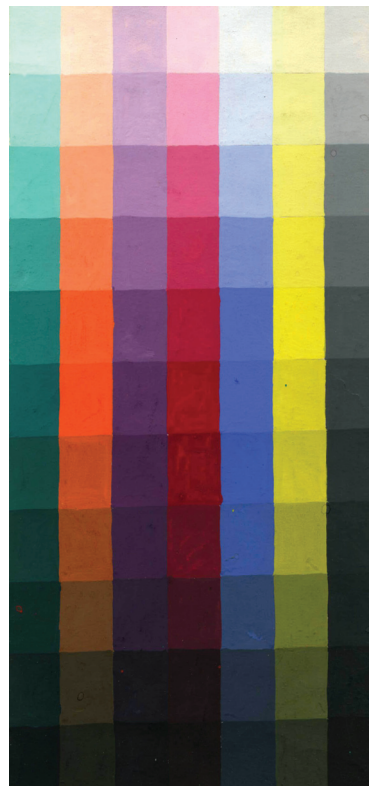
Ахроматски тонови се добиваат со меѓусебно мешање на црна и бела, додека хроматски тонови се добиваат со мешање на бела или црна со една од хроматските бои. Со бела ги осветлуваме боите, а со црна ги затемнуваме.

Ако имаме повеќе тонови кои постепено се осветлуваат или затемнуваат, тоа го нарекуваме *тонско степенување* или *тонска скала*.

Ахроматски тонови

Хроматска тонска скала

Хроматски тонови

Драган Најденовски: **Предел**, масло на платно (тон)

Мртва природа, ахроматски тонови

Војтех Прејсит: **Кула на стената**, масло на платно (ахроматски тонови)

Роже Бертем: **Зимата си оди**, масло на платно (хроматски тонови)

Гоце Божурски: **Слика**, масло на платно (хроматски тонови)

Едгард Дега: **Балерини што вежбаат**, масло на платно (хроматски тонови)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Тонско степенување или тонска скала е кога имаме повеќе тонови од една боја кои постепено се осветлуваат или затемнуваат.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

18

ТЕКСТУРА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Текстурата ја има на сите површини на материјалите. Таа се претставува на сите ликовни творби и во сите ликовни подрачја. Сликарите, вајарите и графичарите на своите дела комбинираат најразновидни ликовни текстури со што го збогатуваат ликовното дело.

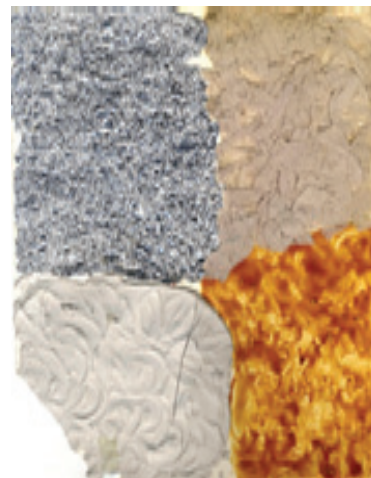
Текстурата можеме да ја комбинираме на разни начини.

Можеме да направиме *контраст* на рапава и мазна текстура, да комбинираме *единство* и *хармонија* со текстура, како и *композиција* со текстура.

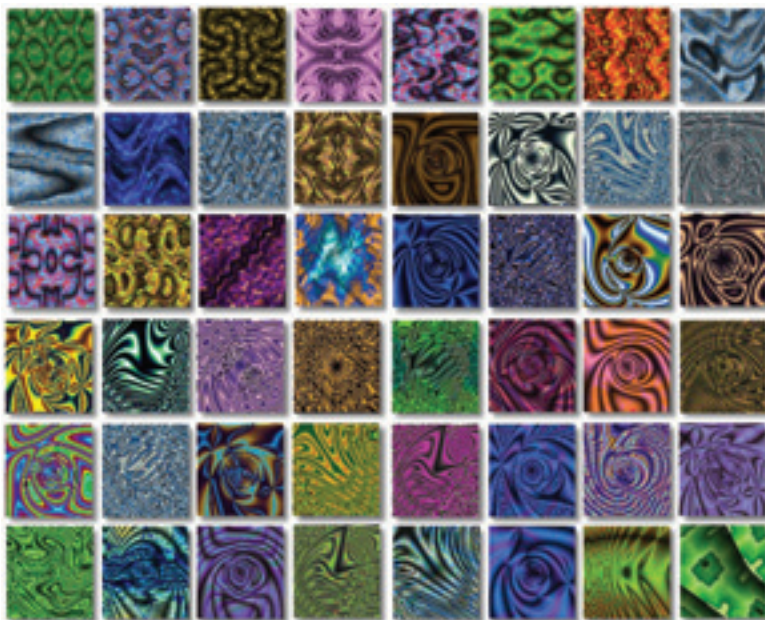
Секој од нас треба да истражува со најразновидни материјали за да направи што е можно повеќе текстури на своја ликовна творба, со што таа ќе добие поинтересно и побогато значење и вредност.

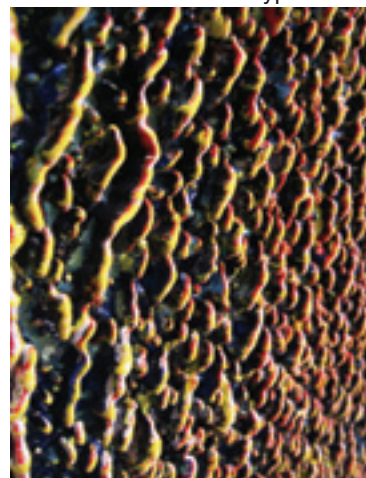
Вештачка текстура

Вештачка текстура

Текстура добиена со компјутер

Вештачка текстура

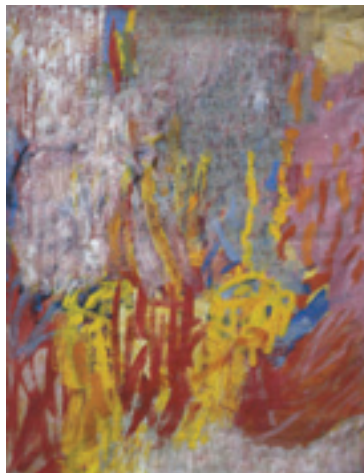
Слична текстура, туш, перце

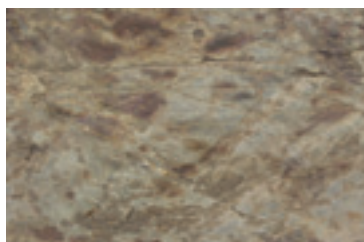
Контрастна текстура, туш, перце

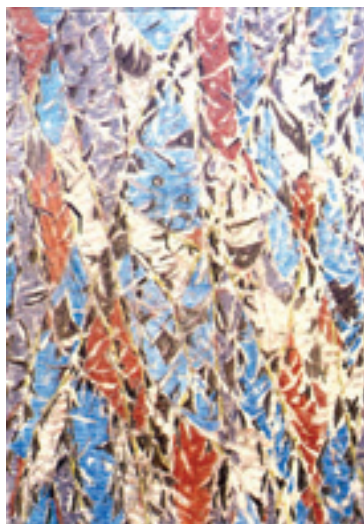
Ученичка творба, линорез (графичка текстура)

Радослав Тадиќ: **Во градина**, масло на платно (сликарска текстура)

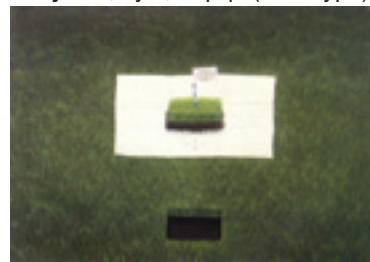
Природна текстура

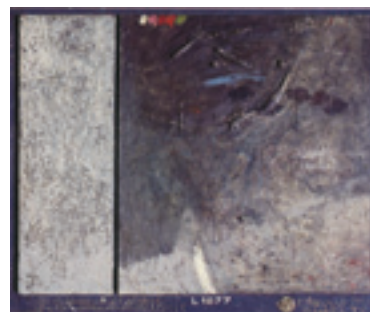
Димче Протугер: **Композиција**, масло на платно (сликарска текстура)

Винсент ван Гог: **Портретот Роулин**, туш, перце (текстура)

Д. Мојовиќ: **Дефиниција на земјата**, масло на платно (сликарска текстура)

Данчо Кал'чев: **Слика 1877**, масло на платно (сликарска текстура)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Со текстурата можеме да добиеме контраст, хармонија и единство. Секој автор треба да истражува разни видови текстура.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

20

НАСОКА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Насоката е ликовен елемент како дел од ликовниот јазик и тоа е визуелна сила која го движи окото во одредени правци. Според правецот на таа визуелна сила, разликуваме: *хоризонтална, вертикална, коса насока* и дела без насока.

Ликовните уметници ги компонираат своите дела со разновидни насоки. Некаде имаме и комбинација на повеќе насоки, но со произразена сила на една насока.

Коса насока

Цртеж со молив
(вертикална насока)

Без насока

Хоризонтална насока во природата

Етијен Мари: **Хомографска студија**, (хоризонтална насока)Александар Калдер: **Портокалова плоча**, масло на платно
(без насока)

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

Димитар Кочоски: **Циклус птици**, масло на платно (контраст на насока)

Иван Генералиќ: **Дрвосечи**, масло на платно (хоризонтална насока)

Никола Мартиновски: **Доилка**, масло на платно (коса насока)

Владимир Ѓеорѓиевски: **Распетие со свирачи**, масло на платно (вертикална насока)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Во секое дело преовладува една или повеќе насоки. Помалку од делата се без насоки.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

22

ГОЛЕМИНА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Големината е елемент кој е присутен во сите ликовни дела од цртање, сликање, скулптура, графика и дизајн. Во зависност од тоа какви големини ќе се претстават во едно дело, тоа може да изгледа *хармонично* или *контрастно*.

Големината игра важна улога во графичкиот дизајн. Во зависност од тоа каква функција има она што го дизајнираме, мора да се обрне внимание на големината на текстот во односот на илустрацијата, фотографијата или цртежот.

Творба со исти големини

Микеланцело, камен
(комбинација на големина во просторот)

Хармонична комбинација на големина

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

23

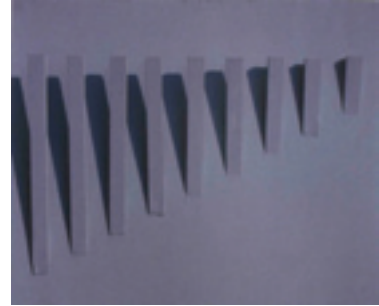

Комбинација на контрастни големини

Големината во некои ликовни дела може постепено да се зголемува или намалува. На овој начин се добива *градација на големина*.

Јоу Чун Ванг: **Глетка од јужна Кина**, (хармонична комбинација на големина)

Едисон Пара: **Конструкција**, (градација на големина)

Црква Нотр Дам во Париз (големина во архитектурата)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Големините можат да се комбинираат контрастно или хармонично. Ако големината постепено се менува, имаме градација.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

24

ФОРМА

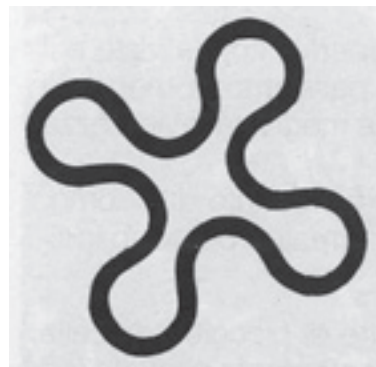
ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Знаеме дека формата е еден од ликовните елементи од ликовниот јазик.

Формата е ликовен елемент кој е застапен во сите ликовни подрачја, во цртањето, сликањето, скулптурата, графиката и дизајнот. Формата може да биде *отворена*, *затворена* и *перфорирана*, *едноставна* и *сложена*, како и *дводимензионална* или *тридимензионална*.

Формата влијае на човекот со својот изглед. Некои форми изгледаат смирено или движечки по што ги делиме на *статични* и *динамични*. Статични форми се оние кои со својот облик сугерираат мирување.

Динамични форми се оние кои по својот облик сугерираат немир и движење. Главно, динамичните форми имаат тркалезни облици.

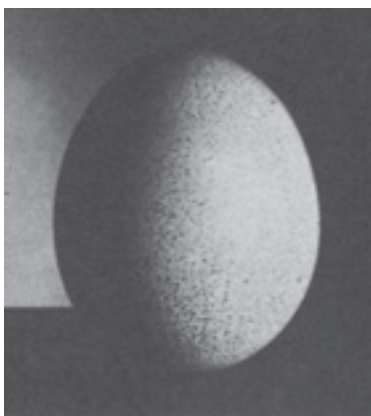
Отворена форма

Затворена форма

Перфорирана форма

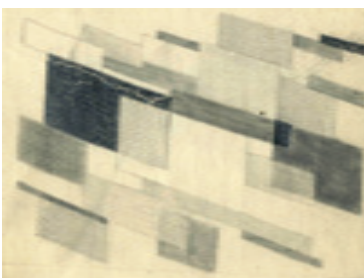
Едноставна форма

Дводимензионална и тродимензионална форма

Радован Трнавац: Уметничка форма, дрво (сложена форма)

Дводимензионална форма

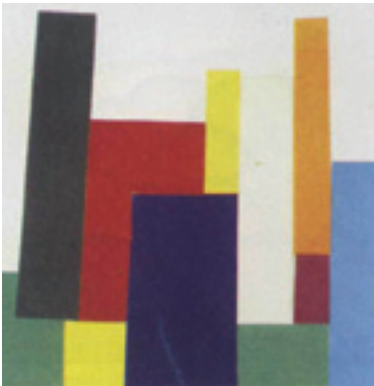
Перфорирана форма

Динамични форми

Динамични форми

Статични форми

Статични форми

Роберт Делани: **Во чест на Блериот**, масло на платно (динамични форми)

Крсто Славковски: **Страдање**, дрво (сложена тродимензионална форма)

Васил Василев: **Вертикална асоцијативна форма**, дрво (сложена тродимензионална форма)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Разликуваме дводимензионални и тродимензионални форми, статични и динамични, сложени и едноставни.

ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ

26

ПРОСТОР

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Просторот околу нас е *реален* простор, а оној кој се прикажува во делата на ликовните уметници е *илузија* на просторот. Со употреба на разни ликовни елементи од ликовниот јазик може да се претстави илузија на простор, со *светло-темни* и *топли-ладни* бои, со *големи* и *мали* форми, со *преклопување* и со *перспектива*.

Просторот се дели на *внатрешен* и *надворешен* простор, односно *затворен* и *отворен*. Внатрешниот простор е затворен од надворешниот и во него човекот живее, работи, учи, спие и се забавува (соба, стан, зграда, театар, училиница, кино и сл.).

Надворешен или отворен простор е оној во којшто слободно се движат човекот, животните, птиците, автомобилите, авионите (улица, поле, ливада, шума, небо....).

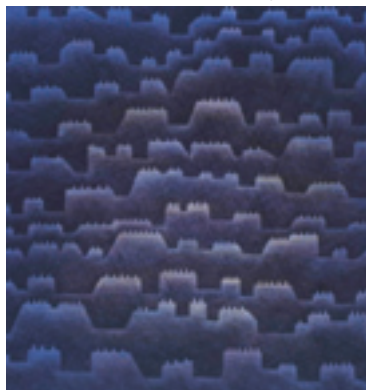
Винсент ван Гог: **Рибарски бротчиња на плажа**, масло на платно (отворен простор)

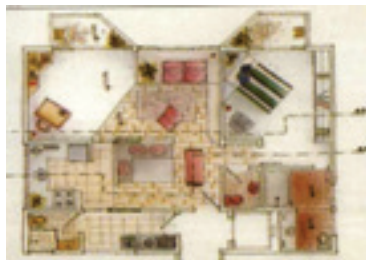
Реален простор

Простор со преклопување

Јозо Хамагучи: **Париски покриви**, масло на платно (простор со преклопување)

Нацрт на стан (сложен простор)

Борко Лазески: **Bon marshe**,
масло на платно
(отворен простор)

Фехим Хусковиќ: **Пејзаж**,
комбинирана техника (простор
со светло-темни бои)

Простор прикажан
со перспектива

Просторот може да биде *едноставен* и *сложен*. Едноставниот простор е составен само од една просторија, а сложениот од повеќе кои меѓусебно се поврзани. Едноставниот простор е собата, ходникот, училницата, а сложен е училиштето, зградата, селото, градот и станот.

Пјеро де ла Франческа: **Плоштад**,
масло на платно
(перспектива)

Василиј Кандински: **Неколку кругови**,
масло на платно
(простор со големо и мало и светло и темно)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Разликуваме отворен и затворен, сложен и едноставен простор. Најреално прикажување на просторот се постигнува со перспектива.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

28

КОНТРАСТ

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Досега ги поминавме ликовните елементи.

Од овој дел почнуваме со ликовните принципи.

Контрастот е ликовен принцип кој се применува со сите ликовни елементи: со линија, боја, тон, текстура, насока, големина, форма, простор.

Линиите во една творба можат да бидат во контраст ако употребиме дебели и тенки, куси и долги, прави и криви линии.

Бојата може на повеќе начини да биде контрастна, како светло-темна, ладна-топла или комплементарна.

Тонот може да се применува како темен и светол со поголеми меѓусебни разлики.

Контрастот на ликовните дела се препознава и кај големината ако се употребуваат големи и мали форми.

Во ликовните дела многу често преовладува само една насока, но во некои дела се употребува контраст на насока. Тоа е кога две противставени насоки се со иста јачина и интензитет и дејствуваат истовремено.

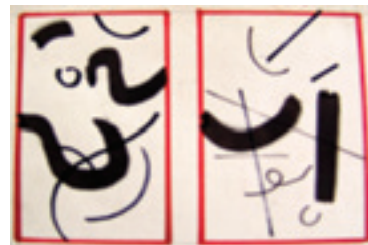
Ристо Калчевски: **Слика 88-68**, масло на платно (контраст на светло и темно и насока)

Едо Муртиќ: **Бразил**, масло на платно (контраст на боја и големина)

Контраст на линија

Контраст на линија

Контраст на ладна и топла боја

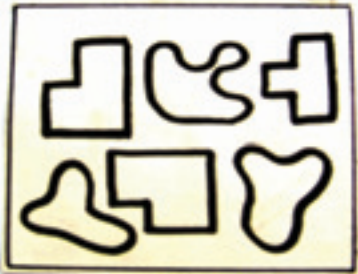

Контраст на светло и темно

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

Контраст на прави и криви линии

Контраст на форми

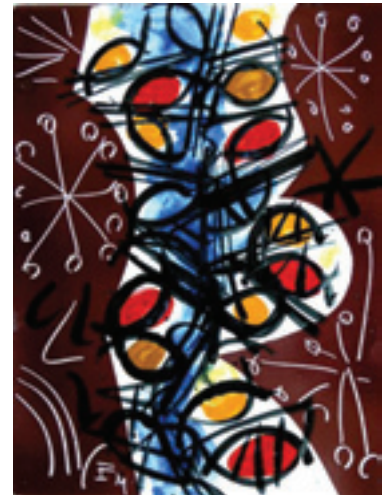
Контраст на форма и големина

Валбона Реџеџи: **Траги од новиот век**, акрилик (контраст на големи и мали форми)

Комплементарен контраст

Контраст на светло, темно, боја и големина

Енди Ворхолд: **Мао Це Тунг** (контраст на боја)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Контрастот може да се претстави со линија, боја, тон, форма, простор, текстура, насока и големина.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

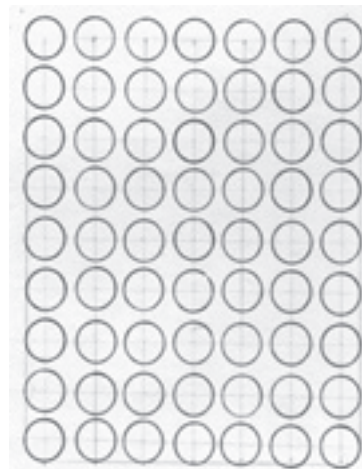
30

РИТАМ

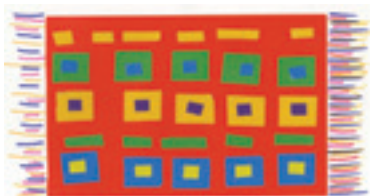
ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Ритамот е ликовен принцип кој ги регулира ликовните елементи. Секој ликовен елемент може да се применува во *регуларен* или во *алтернативен* ритам. Регуларниот ритам е едноставен затоа што се повторуваат едни исти елементи кои при повторувањето не се менуваат.

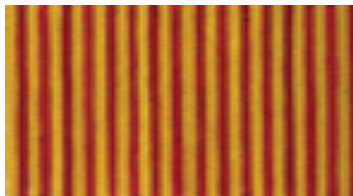
При употребата на алтернативниот ритам се добива живост и динамичност во ликовната творба, додека со регуларниот ритам творбата изгледа монотono и здодевно.

Регуларен ритам

Ученичка творба (регуларен ритам)

Регуларен ритам

Ученичка творба (регуларен и алтернативен ритам)

Енди Ворхолд: **Три портрета**, (регуларен ритам)

Алтернативен ритам

Компјутерски цртеж
(алтернативен ритам)

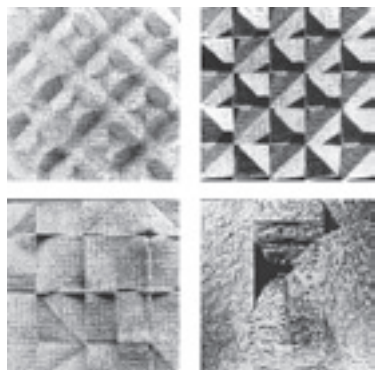
Слободен ритам

Ритам во народното творештво

Клод Виала: **Повторување во чест на ХБ**, масло на платно
(регуларно повторување)

Венцислав Рихтер: **Скулптури**,
алуминиум (ритам)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Регуларниот ритам изгледа едноставно и мирно, додека алтернативниот ритам изгледа живо и динамично.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

32

ХАРМОНИЈА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Сите ликовни принципи регулираат некои односи во ликовната творба. Хармонијата е еден од принципите кој ги доведува елементите во меѓусебна хармонија по пат на блиски или слични вредности или со содржината на мотивот.

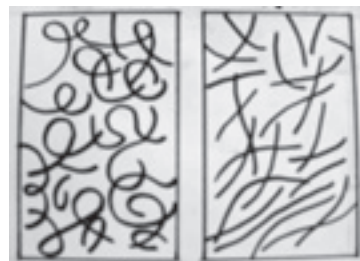
Разликуваме хармонија по аналогија, хармонија на функција и хармонија по идеја.

Хармонија по аналогија е комбинирање на блиски вредности од ликовниот елемент: линија, боја, тон, големина, форма, насока и текстура.

Хармонијата по идеја е, исто така, поврзана со содржината на мотивот, но е поврзана со идеја или симбол.

Ордан Петлевски: **Монумент**, цртеж (хармонија со линија и текстура)

Хармонија со линија

Хармонија со боја

Бриџит Рајли: **Рана светлост**, масло на платно (хармонија со форма и големина)

Компјутерска творба (хармонија со форма и боја)

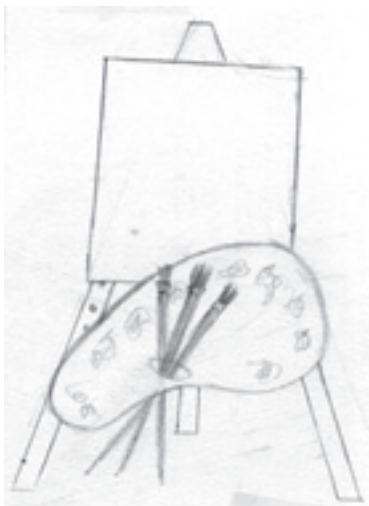

Илија Кочоски: **Летен дожд**,
(хармонија со форма и боја)

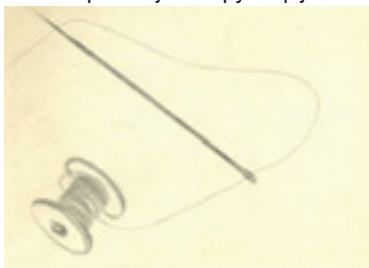
Хармонија по функција е кога мотивот како содржина обединува повеќе предмети кои се поврзани со меѓусебна функција.

Аугуст Хербин: **Композиција**, масло на платно (хармонија по форма)

Хармонија по функција

Хармонија по функција

Наумовски: **Жена во бавча**, масло на платно
(хармонија со боја и форма)

Хармонија по идеја

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Хармонија се добива со блиски или слични вредности. Разликуваме хармонија по аналогија, по функција и идеја.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

34

РАМНОТЕЖА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Рамнотежа е ликовен принцип со кој се регулира распоредот на елементите во една целина. Рамнотежата може да се примени во сите ликовни елементи. Разликуваме *симетрична* и *асиметрична* рамнотежа.

Симетричната рамнотежа често се применува во *декоративните* ликовни творби, во *народните* ракотворби и носии и во *архитектурата*.

Асиметричната рамнотежа се гради со иста цел, распоредот од левата и десната страна да биде рамномерен по вредноста на линијата, тонот, бојата, текстурата, големината и формата, но да биде различна од двете страни.

Симетрична рамнотежа

Симетрична рамнотежа

Тереза Мачикало: **Траги** (асиметрична рамнотежа)

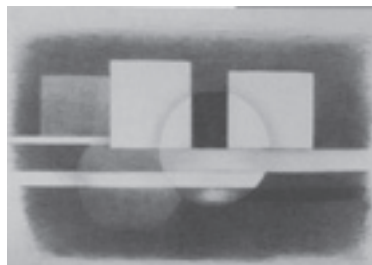
Маска (симетрична рамнотежа)

Симетрична рамнотежа

Асиметрична рамнотежа

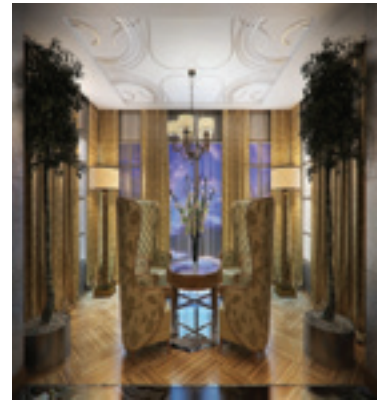
Асиметрична рамнотежа

Симетрична рамнотежа
во македонското народно
творештво

Мифтар Мемети: **Без наслов**,
масло на платно (асиметрична
рамнотежа)

Симтерија

Симетрична рамнотежа во македонското народно творештво

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Постојат два вида на рамнотежа, симетрична и асиметрична.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

36

ГРАДАЦИЈА

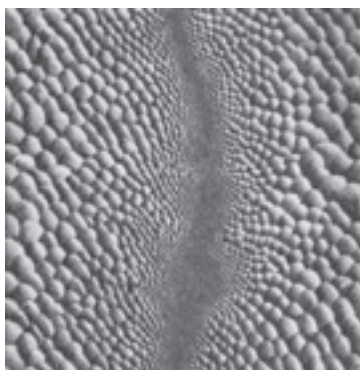
ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Од осумте ликовни принципи на ликовниот јазик градацијата ја регулира *постепената промена* кај ликовните елементи. Постепено својата ликовна вредност можат да ја променат сите ликовни елементи, да преминат од една вредност во друга.

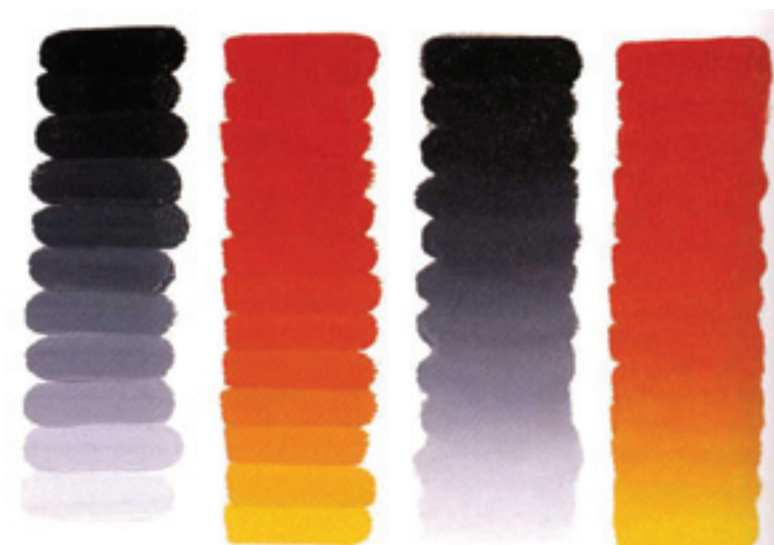
Градацијата може да се примени во елементот *линија, боја, тон, текстура, насока, форма, големина* и простор.

Градација со боја

Градација со текстура

Градација со тон

Градација со боја

Градација со тон

Градација со големина

Градации со тон и големина

Градации со тон (илузија на волумен)

Градации со боја

Со градација на тонот, бојата и текстурата може да се добие *илузија на тродимензионалност*.

Бојата со градација може да се промени од една во друга, во трета, од жолта во портокалова, црвена, виолетова, сина, зелена и пак да дојде до жолта како во спектарот на боите.

Ј. Рачиќ: **Девојка пред огледало**, масло на платно (градација на тон, илузија на тродимензионалност)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Градации може да се примени со сите ликовни елементи. Со градација на тон добиваме илузија на волумен.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

38

ПРОПОРЦИЈА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

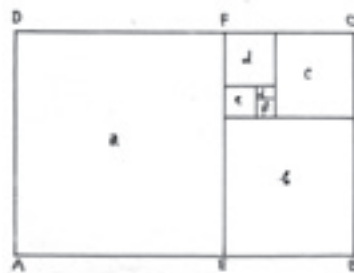
Пропорцијата е ликовен принцип кој ги регулира внатрешните односи на големината со задача целината на уметничкото дело да биде естетски поубава.

Пропорцијата се стреми кон *идеално градење* слики, скулптури и објекти во архитектурата. Со тој проблем низ историјата се занимавале многу уметници меѓу кои и *Леонардо да Винчи*.

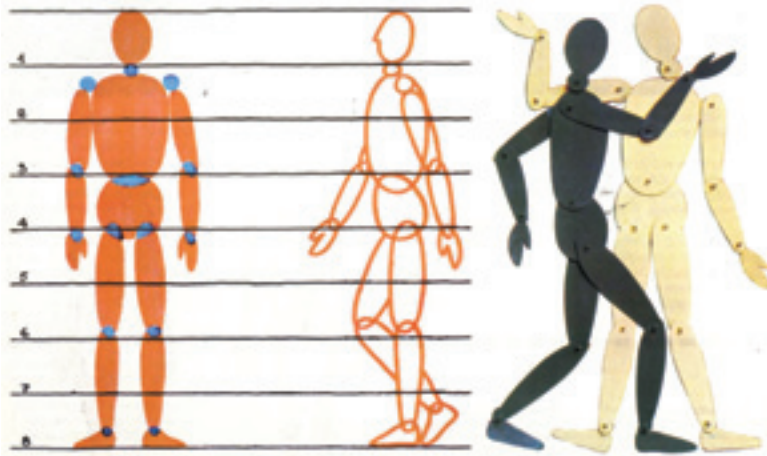
Најдобро правило за идеални односи на големините во ликовната уметност и во архитектурата е постигнато со *златното сечење* и неговиот клуч или формула како тоа да се постигне.

Пропорција на буква

Златно сечење

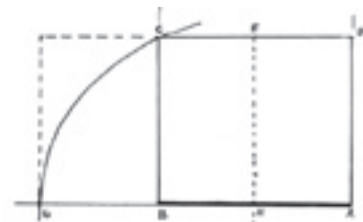
Пропорција на човековото тело

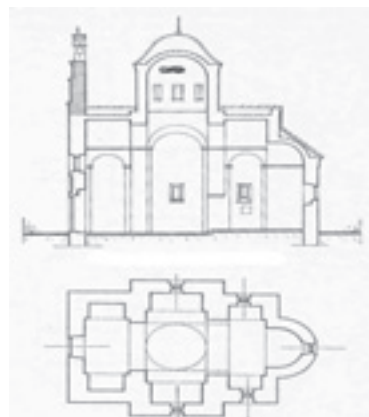
Споменик Македониум, Крушево (пропорција во архитектурата)

Леонардо да Винчи, цртеж (пропорција на глава)

Златно сечење

Пропорција на црковен храм

ЛИКОВЕН ЈАЗИК

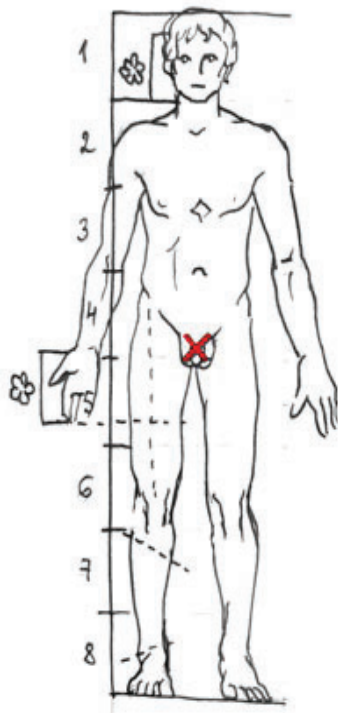
ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

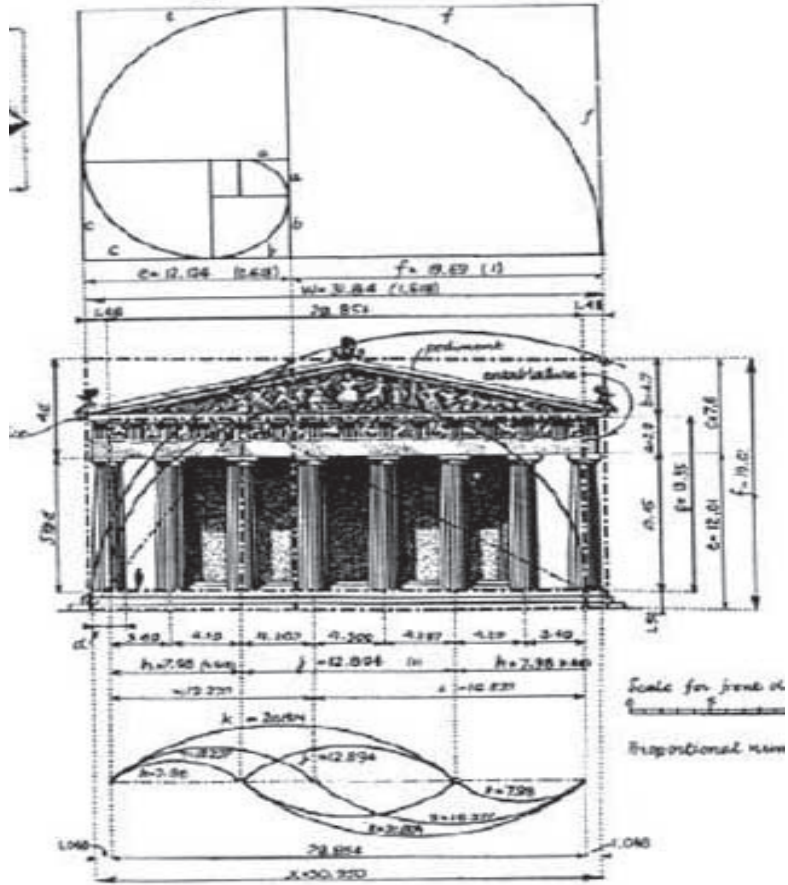
Аполон и змија, Грција (пропорција во скулптура)

Партенон, Акропол, Грција (пропорција во архитектура)

Пропорција на човековото тело

Пропорција во градбата на Партенон

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Пропорција е идеален сооднос на големините во една целина. Златно сечење е основа за постигнување на идеални пропорции.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

40

ЕДИНСТВО

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Од осумте ликовни принципи, единството е принцип кој има за цел да ја регулира целината во ликовното дело. Со примена на единството, ликовното дело не е разделено или расцепкано, туку прилега на естетска целина.

Единство се постигнува со употреба на еднакви или слични вредности и по пат на доминанта.

По пат на доминанта значи кога некој ликовен елемент доминира на ликовната творба, односно е најприсутен. Тоа може да биде линија, боја, тон, текстура, форма, големина, насока или простор.

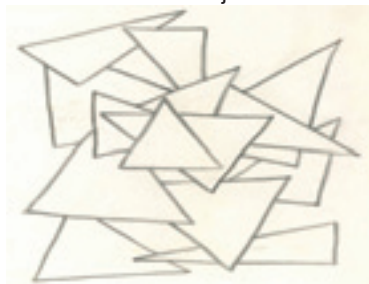
Освен со доминанта на ликовните елементи, единство може да се добие и со зголемување и потсилување. Тоа значи кога на ликовното дело од многуте форми, тонови или бои една е толку зголемена што доминира во целата творба.

Винсент ван Гог: **Ириси**, масло на платно (единство со боја и форма)

Единство со доминанта на боја и линија

Единство со доминанта на форма

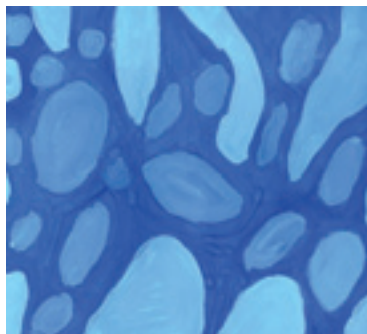
Љубомир Поповиќ: **Омаж за Цезис**, масло на платно (единство со доминанта на тон)

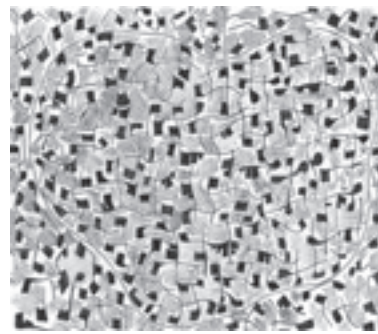
Единство со форма

Ханс Хартунг: **Бр.116**, цртеж
(единство со линија)

Единство со форма и тон

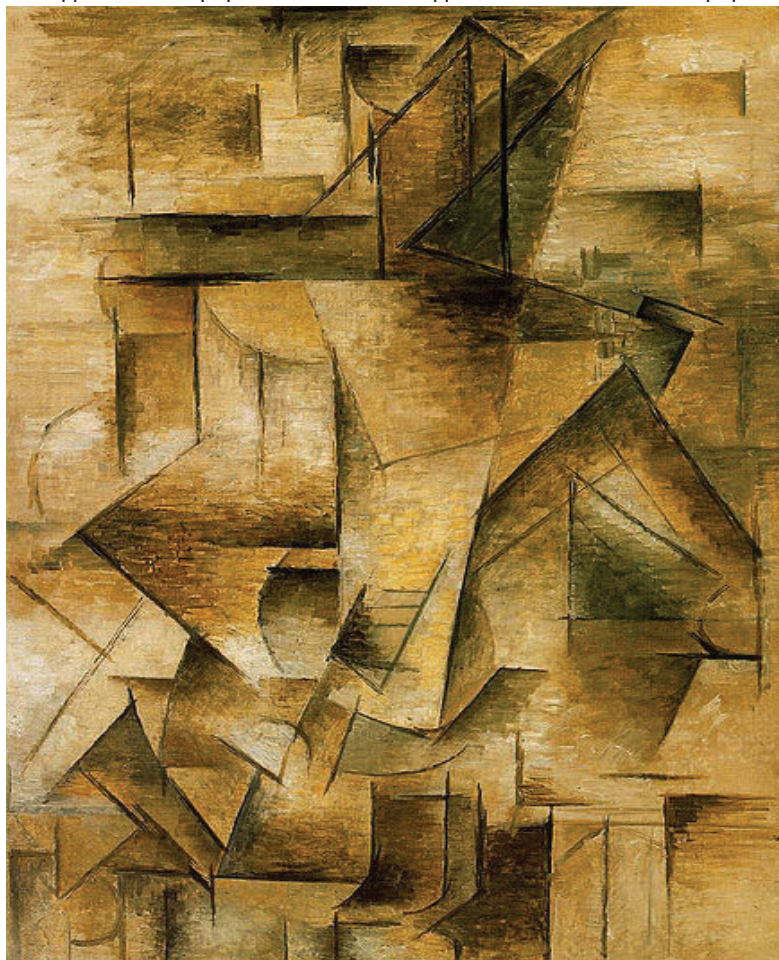
Единство со големина и форма

Единство со форма и тон

Јан Арп: **Цвете**, масло на дрво
(единство со форма)

Жорж Брак: **Гитарист**, масло на платно (единство со тон и форма)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Единство се добива со употреба на еднакви или слични вредности, со доминанта, со зголемување и потсилување.

ЛИКОВНИ ПРИНЦИПИ

42

КОМПОЗИЦИЈА

ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ

Композицијата е ликовен принцип кој го регулира *распоредот на ликовните елементи во ликовната творба* како една единствена целина. Како прва поделба имаме *хоризонтална, вертикална и дијагонална композиција*.

Композицијата можеме да ја дефинираме и како *отворена, затворена и полуотворена* во зависност од тоа како се распоредени ликовните елементи.

Кога ликовните елементи во ликовното дело се распоредени така што визуелно се отворени само на некои страни, велиме дека имаме *полуотворена композиција*.

Д. Пулитка: **Лозја**, масло на платно (хоризонтална композиција)

Љубица Солаковска: **Игра**, масло на платно (затворена композиција)

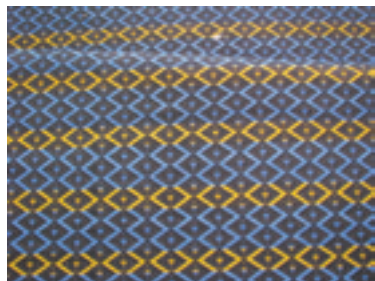
Албона Скиритуте: **Три сестри на мирот**, (вертикална композиција)

Душан Оташевиќ: **Венера**, масло на платно (вертикална композиција)

Петар Хаџи Бошков: **Скулптура**, метал (вертикална композиција)

Отворена мрежеста композиција

Ученичка творба (затворена композиција)

Компјутерска творба (затворена композиција)

Полуотворена композиција

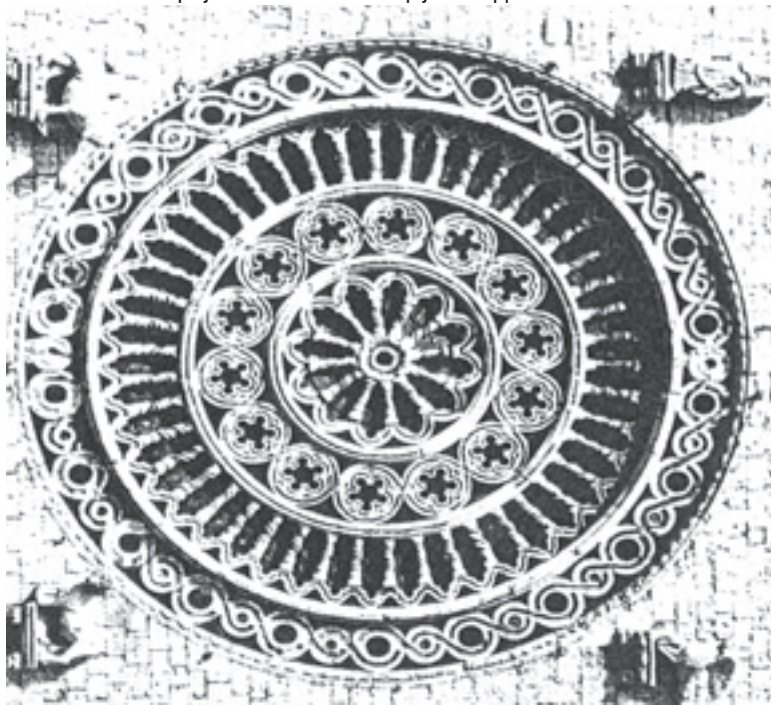
Ако ликовните елементи се сместени во централниот дел од цртежот, сликата или графиката, имаме затворена композиција.

Отворена композиција имаме кога ликовните елементи се распоредени на целата површина на творбата и визуелно излегуваат на сите страни од целината, лево, десно, горе, долу.

Во некои теории за ликовната уметност можат да се сретнат и други видови композиции како: слободни, мрежести, пирамидални, кружни, спирални и сл.

Варијанта на композиција со еден елемент

Розета (затворена мрежеста композиција)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Разликуваме хоризонтална, вертикална и дијагонална композиција. Композицијата може да биде и отворена, полуотворена и затворена.

Во ова поглавје ќе се потсетиме за мотивот во ликовната уметност. Во исто време ќе се запознаеме со нови уметници и уметнички дела од Македонија и од светот со што ќе го збогатиме нашето познавање на ликовната уметност.

Веќе знаеме дека секое уметничко дело е комбинација од богатство на линии, бои, форми, волумен, тонови и други ликовни вредности. *Ако во уметничкото дело препознаваме одредена содржина од она што нè опкружува, велíme дека тоа дело е со мотив. Ако пак делото е комбинација само од ликовните вредности, велíme дека е апстрактно, односно дека нема мотив.*

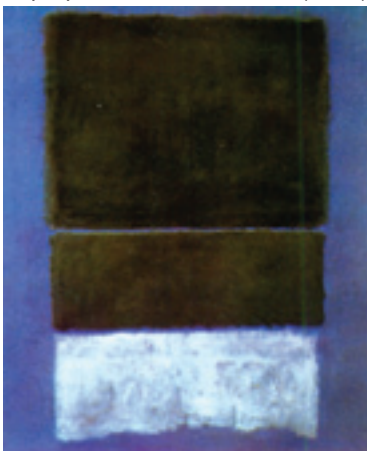
Ангелико: **Св. Катерина**, темпера (мотив)

Вермер: **Соба**, масло на платно (мотив)

Еуген Кокот: **Сини брда**, масло на платно (апстрактно)

Марк Ротко: **Бела и зелена во сино**, масло на платно (апстрактно)

ПОРТРЕТ

Во прикажаните дела препознаваме прикажување на портрет на некоја личност. Ќе забележиме дека уметникот со секој лик што го прикажал се обидел да ни го прикаже и неговиот карактер. Овој мотив го нарекуваме *портрет*.

Енди Ворхолд: **Ингрид Бергман**

Томе Серафимовски: **Портрет на Славко Јаневски**, бронза

АВТОПОРТРЕТ

Многу уметници покрај тоа што претставувале други ликови, многу често го изработиле и својот портрет, односно се претставиле себеси.

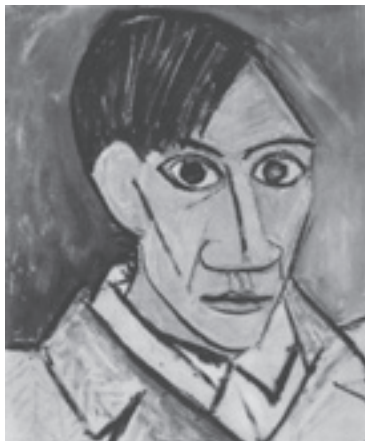
Во ликовната уметност тоа го нарекуваме *автопортрет*.

Огист Реноар: **Портрет на Клод Моне**, масло на платно

Димитар Манев: **Портрет**, комбинирана техника

Пабло Пикасо: **Автопортрет**,

Вилијам Тарнер: **Автопортрет**, масло на платно

Данте Алигиери : **Детаљ од фреска**

Елизабет ле Браун: **Автопортрет**, масло на платно

Пол Кле: **Автопортрет**,

Леонаро да Винчи: **Автопортрет**, цртеж

КАРИКАТУРА

Покрај позитивните човечки особини, кај некои луѓе преовладуваат и негативни карактеристики, како што се алчноста, нечесноста, лошотијата, злото, зависта и сл. Некои уметници овие особини ги потенцираат во своите ликови со што овој мотив се нарекува *карикатура*.

Оноре Домие: **Вообразениот болен**, литографија

Карикатура на господин Бин

Оноре Домие: **Конте**, бронза

Оноре Домие: **Криспен и Скапен**, масло на платно

ФИГУРА

Денес гледајќи некои уметнички дела се запознаваме со изгледот и начинот на кој луѓето се облекувале во минатото. Кога во делото се прикажува човекот во својата облека, мотивот го нарекуваме *фигура*.

Едгар Дега: **Мала балерина**

Леонардо да Винчи: **Рафаел**, дел од фреска

АКТ

Ако уметникот го прикажал човечкото тело без облека, тоа дело ни претставува акт.

Според тоа што претставува, разликуваме женски и машки акт.

Огист Реноар: **На прошетка**,
масло на платно

Ангелико: **Св. Катерина**, темпера

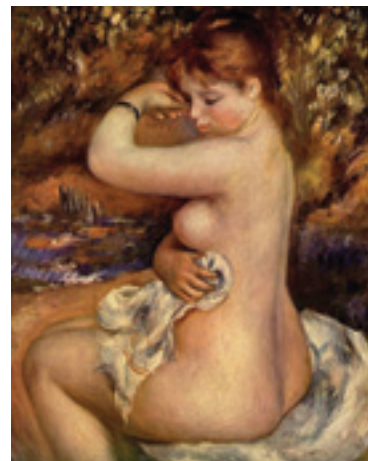
Анри Матис: **Акт во студио**,
цртеж

Албрехт Дирер: **Адам и Ева**,
масло на платно

Јан Штурса: **Пубертет**, бронза

Огист Реноар: **Девојка**, масло
на платно

Пол Гоген: **Тахиќанка**,
масло на платно

ЖАНР

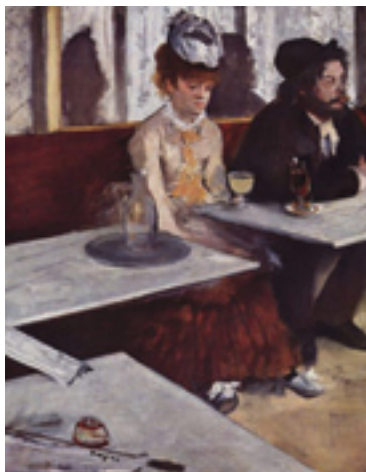
Ако во ликовното дело препознаваме содржини од секојдневниот живот на човекот, од денешно време или од минатото, велиме дека мотивот ни прикажува *жанр сцена*.

Франсоа Миле: **Сејач**, масло на платно

Едгар Дега: **Фамилијата Белели**, масло на платно

Едгар Дега: **Чаша пелинковец**, масло на платно

Јан Вермер: **Пијанистки**, масло на платно

Едуард Моне: **Појадок на трева**, масло на платно

Винсент ван Гог: **Вечера со компири**, масло на платно

ЖИВОТНИ

Самиот наслов ни кажува дека овој мотив ни ги прикажува животните. Животните се одликуваат со својата убавина, секое на посебен начин. Луѓето често пати некое животно го негуваат и чуваат како милениче поради неговата убавина.

Поради тоа и некои уметници инспирирани од нивниот изглед и сила ги прикажувале во своето творештво.

Васко Ташковски: **Скица**, цртеж

Предисториски цртеж од Ласко

Црвен сад во облик на говедо, теракота, Техеран

Етиен Фалконет: **Споменик на Петар Велики**, бронза

Релјеф

Етрурска химера, бронза

ЕНТЕРИЕР

Во цртежот, сликата или графиката многу често ќе препознаеме претставен внатрешен простор. Тој простор може да биде оној во којшто живееме, работиме или се забавуваме. Прикажувањето на внатрешниот простор го нарекуваме *ентериер*.

Тулуз Лотрек: **Црн играч во бар**, цртеж

Анри Матис: **Ентериер**, масло на платно

Роберт Кампини: **Благовестие**, масло на дрво

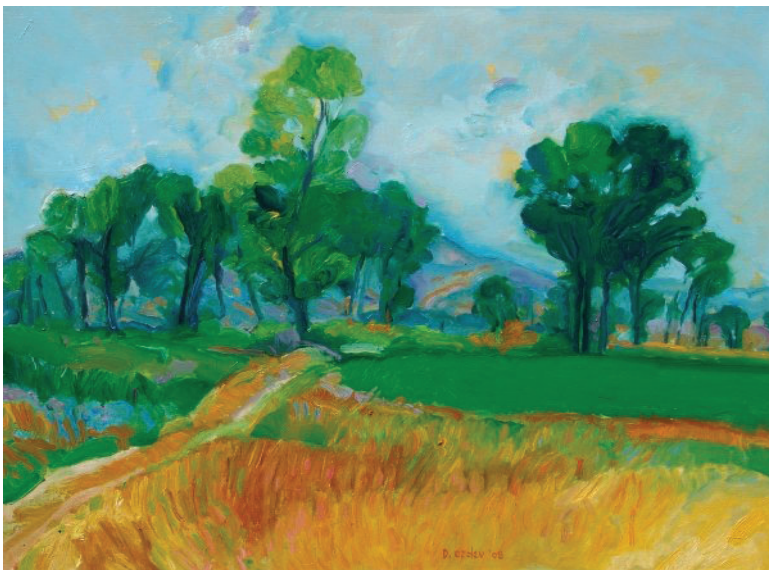

Винсент ван Гог: **Нокна кафеана**, масло на платно

ПЕЈЗАЖ

Човекот често оди на прошетка во природата поради нејзината убавина.

Богатството на природата инспирирала многу уметници кои на своите платна ја овековечиле таа убавина. Често среќаваме и уживаме во дела на кои е претставен мотивот *пејзаж*.

Данчо Ордев: **Пејзаж**, масло на платно

Пол Сезан: **Пејзаж**, масло на платно

Едвард Хопер: **Пејзаж со пат**,
масло на платно

Рембрант: **Крајобраз**, масло на
платно

Рубенс Корубин: **Градина**,
акрилик

Никола Мартиновски: **Пејзаж од Запрешич**,
масло на платно

МРТВА ПРИРОДА

Ако во содржината на делото препознаваме разнобојни цвеќиња, предмети или некои нешта кои не се живи, велиме дека во тоа дело мотивот е *мртва природа*.

Данчо Кал'чев: **Мртва природа**, масло на платно

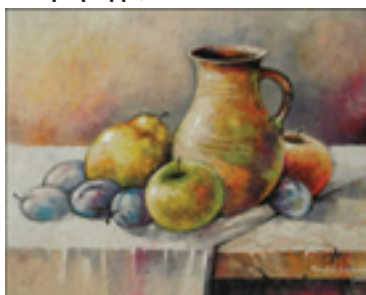
Пабло Пикасо: **Бокал и сад за овошје**, масло на платно

Мртва природа

Пабло Пикасо: **Зелена мртва природа**, масло на платно

Мртва природа

Франце Слана: **Цвеќе**, масло на платно

Пол Сезан: **Праски и цреши**, масло на платно

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

52

Историјата на уметноста се занимава со проучување на ликовната уметност од предисторијата до денес. Луѓето ги создале ликовните дела од најразновидни материјали. Според науката, во уметноста имаме пет ликовни подрачја кои се разликуваат по ликовните специфичности на изразувањето и тоа: *цртање, сликање, скулптура, графика и визуелни комуникации и дизајн*. Сите пет подрачја имаат свои карактеристики и секое на посебен начин носи своја убавина и ликовна вредност. Ликовната уметност е богатство на човечката цивилизација и креативност на духот.

Распятие Христово, икона, Охрид

Васко Ташковски: **Циркус**, туш, перце

Цртеж со јаглен

Ибраим Беди: **Осамена птица**,

Титов триумф, релјеф

ЛИКОВНИ ПОДРАЧЈА

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

04

53

Бурхан Амети: **Лажлив сон**, акватинта

Пол Сезан: **Карташи**, масло на платно

Огист Роден: **Балзак**, камен

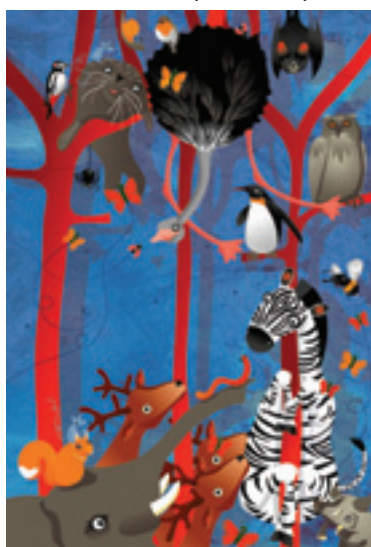
Ученичка творба, линорез

Јагода Буиќ: **Различна форма**, таписерија

Витраж

Илустрација

Дизајн на накит

Македонско знаме

Дизајн на предмети

Дизајн на облека

Во изминатиов период на часовите по ликовно изработивте многу ликовни творби од разни подрачја и во разни техники. Веќе знаеме дека цртањето е едно од ликовните подрачја во ликовната уметност. Цртаме цртежи, цртаме пред да почнеме да сликаме, ја цртаме идејата за графика, а со цртање правиме и скица за нашата идеја како би изгледало скулпторското дело што сакаме да го моделираме.

Во цртањето се црта со најразновидни материјали и техники со кои може да се изработи цртеж. Се употребуваат разновидни материјали затоа што со нив се добиваат разни видови линии со специфична убавина. Во наставата по ликовно се црта со молив, јаглен, разни видови креди во боја, пастел, восочен пастел, туш, бајц, како и со акварелни и со темперни бои.

Уметникот сам го избира материјалот со кој го изработува цртежот. Изборот на материјалот зависи од желбите, интересот и карактерот на авторот. Исто така, и ученикот може да го избере оној материјал за кој најмногу е заинтересиран.

Цртежот може да се изработи со употреба само на еден материјал, на пример: молив, јаглен, туш, бајц, пастел, восочен пастел, креда, а може да се црта и со акварелни и со темперни бои. Може да се изработи и цртеж во комбинирана техника, односно да се црта со повеќе техники на еден цртеж.

Пабло Пикасо: **Студија за завеса**, молив (линеарен цртеж)

Пабло Пикасо: **Жена со куче**, туш, перце

Леонардо да Винчи: **Студија со молив**

Албрехт Дирер: **Птица**, Цртеж со акварел

Винсент ван Гог: **Мост**, лавиран туш

Цртеж со молив

Жорж Сера: **Цртач**, јаглен (тонски цртеж)

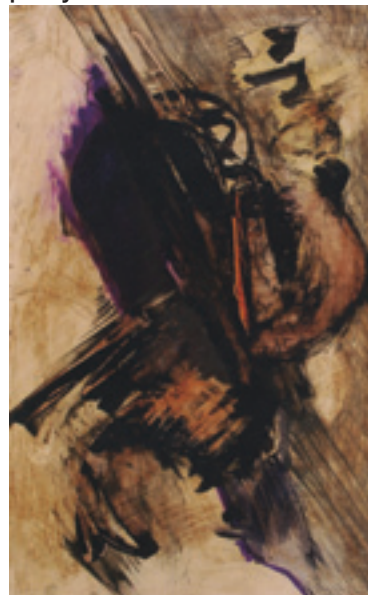

Тулуз Лотрек: **Англичанец**, пастел

Некои уметници при изработката на своите цртежи комбинираат и лепење на обоена колаж-хартија. Кога се комбинира цртеж со колаж, добиваме таканаречен *колажиран цртеж*.

Основна ликовна карактеристика за цртежот е употребата на линијата и тој цртеж го нарекуваме *линеарен цртеж*. Во цртежот употребуваме и разновидни тонови со што добиваме *тонски цртеж*. Ако во цртежот препознаваме некоја позната содржина, тој цртеж е со мотив, а ако нема мотив, за таквиот цртеж велиме дека е *апстрактен*.

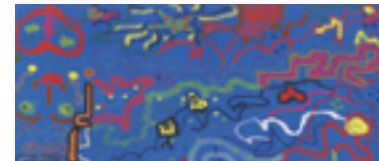
Сите уметници во своето творештво често експериментираат со најразновидни материјали за подобро да ја изразат својата идеја и да направат поинтересна творба. При цртањето се служат и со разни постапки, како што се *превиткување, перфорирање, засекување, аплицирање, втиснување* на траги од разни *отпечатоци* и сл. Секој од нас, уметниците и учениците, треба да создава нови идеи и да експериментира во своето ликовно истражување.

Тања Таневска: **Разговор**, комбинирана техника

Пабло Пикасо: **Шише, чаша и виолина**, комбинирана техника

Компјутерски цртеж

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Се црта со молив, јаглен, креди во боја, пастел, туш, бајц. Имаме колажиран, линеарен, тонски и апстрактен цртеж.

ЛИНИЈА

Материјалите за цртање оставаат најразлични траги при цртањето. Трагите на подлогата се во вид на линии кои имаат свои специфичности и свој карактер во зависност од тоа со кој материјал се црта. Линиите може да ги чувствуваме како *меки, тврди, ладни, топли, нежни, груби, остри, куси, долги, дебели или тенки*. Сите тие заедно ја збогатуваат ликовната вредност на цртежот и придонесуваат гледачот да ужива во нивната разновидност.

Албрехт Дирер: **Коњаник**, молив

Цртеж со туш

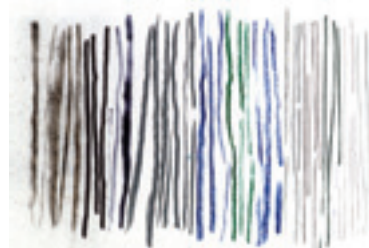
Меки линии

Цртеж со молив

Ученичка творба, туш

Линии по карактер

Цртеж со јаглен

Томе Серафимовски: **Мајка Тереза**, скица**ДА ЗАПОМНИМЕ:**

Во цртањето се изразуваме со богатството на линијата.

ТОН

57

Де Сегонзак: **Портрет**, лавиран туш

Лавиран цртеж

Лавиран цртеж

Во цртањето покрај линијата најчесто употребено изразно средство е и *тонот*. Тонот го добиваме со помош на комбинирање на линиите и површините прикажувајќи *светли* и *темни* површини, или степенуваме преоди од светло кон темно, или обратно.

Тонот го добиваме со *сенчање*, со *шрафирање* или со *лавирање* на цртежот. Веќе се запознавме со ваков начин на тонско степенување, а тоа можеме да го воочиме и во илустрациите што ви се претставени.

Цртеж со молив

Цртеж со шрафирање

Свето Манев: **Старт 1**, молив во боја (светло-темно сенчање)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Во цртежот употребуваме светли и темни тонови. Тоновите се добиваат со сенчање, шрафирање и лавирање.

ПРОСТОР

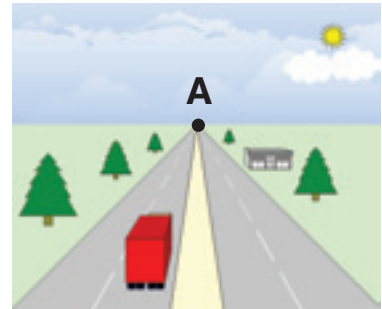
Во претходните одделенија веќе се запознавме со просторот како елемент во ликовниот јазик. Сè она што нè опкружува е *реален* простор. Во цртежот и во другите уметнички дела уметниците пронашле начин како да добијат *илузија* на простор со преклопување, со темно-светло, со мали и големи форми.

Најголем успех и најуспешно прикажување на просторот уметниците постигнале со употреба на таканаречената *линеарна перспектива*. Оваа перспектива најчесто ја употребувале уметниците во времето на ренесансата.

Во линеарната перспектива постои една хоризонтална линија која го означува *хоризонтот* кој секогаш, кога гледаме пред себе, е во висина на очите, како што во хоризонтот се спојуваат небото и морето, небото и полињата. Перспектива може да претставиме со една, две или повеќе *збирни точки* кои ќе се наоѓаат на линијата на хоризонтот, пред нас лево или десно, како што можеме да видиме на претставените илустрации.

Линеарна перспектива со една точка

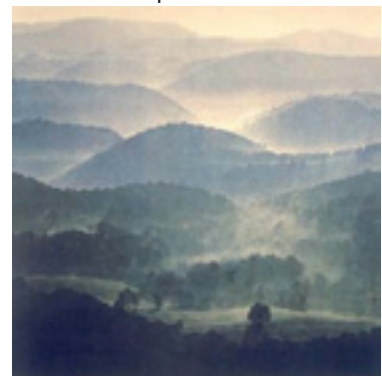
Перспектива

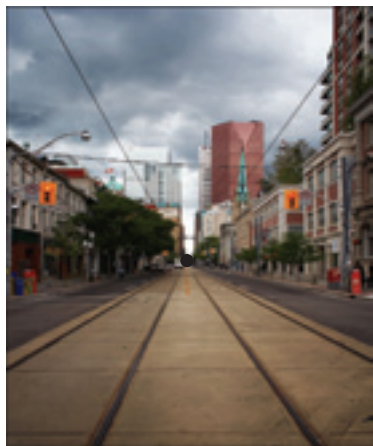
Перспектива во природата

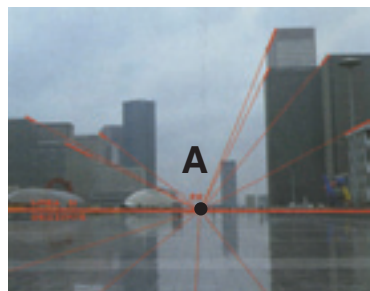
Перспектива

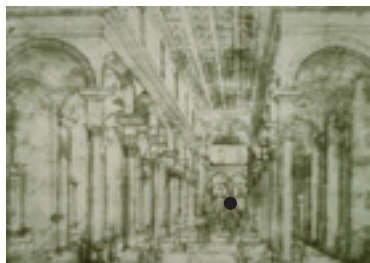
Простор со тон светло-темно и преклопување

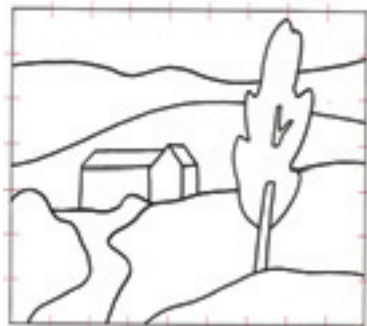
Простор со перспектива

Перспектива

Линеарна перспектива

Простор со преклопување

Ако употребиме линеарна перспектива со една збирна точка, таа ќе се наоѓа спроти нас и сè она што е паралелно со нас полека се смалува и се спојува во таа точка, како на пример, кога гледаме пат, улица, шини на пруга и сл.

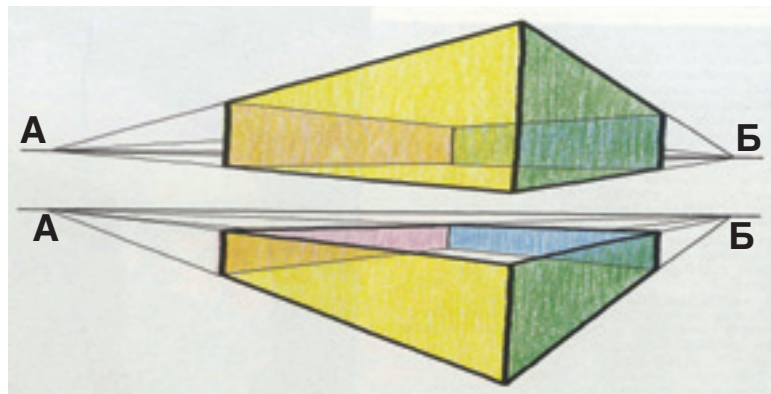
Ако пак цртаме перспектива со две збирни точки, тие ќе се наоѓаат лево и десно на линијата, на хоризонтот и сите линии ќе се спојуваат во тие две точки како што гледаме на примерите.

Ако се обидеме, и ние самите ќе видиме дека доста реално можеме да претставиме илузија на простор, односно илузија на блиску и далеку и на внатрешниот и надворешниот простор.

Перспективата означува гледање на нештата околу нас, од блиску или далеку, од озгора или од долу.

Ако во уметничкото дело прикажеме нешто кое го гледаме од високо, велиме дека сме употребиле *птичја перспектива*.

Ако пак прикажеме нешто кое го гледаме од долу кон горе, велиме дека тоа е прикажано со *жабја перспектива*. Во уметноста најчесто среќаваме претставување со линеарна перспектива бидејќи таа е во висина на гледањето на човекот.

Перспектива со две збирни точки

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Со линеарна перспектива најточно се прикажува илузија на простор. Перспективата има хоризонт и една или две збирни точки.

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

60

Во претходните одделенија сигурно насликавме многу ликовни творби во разни техники од ова ликовно подрачје. Веќе можеме да разликуваме што е цртеж, слика, графика или скулптура.

Во сликарството е најважно уметникот и сите други кои сликаат да ги изразат своите чувства и емоции. Изразувајќи се себеси ја менуваме реалната слика на она што го гледаме, а со тоа правиме оригинални творби. Во ликовното творештво авторот ги црта и ги обојува нештата со форми и бои по своја желба. Со тоа се создаваат волшебни слики со разновидни прикажувања.

Тоа богатство на разновидност можеме да го забележиме кај автори од исти земји и разни епохи во уметноста. Разликата особено се препознава и во уметноста на разни народи и пошироки географски региони во светот. По начинот на кој се изработени, препознатливи се делата на *европската уметност*, *кинеската*, *африканската*, *египетската*, уметноста на *Маите*, *Инките*, како и уметноста на другите цивилизации.

Секоја од овие уметности има посебни обележја во прикажувањето на формата, волуменот, бојата, просторот и специфично ликовно изразување.

Знаеме дека се слика со материјали и разни техники на разновидни површини. Денес уметниците, покрај класичните материјали, за сликање се користат и со современите технологии како што се *компјутерот*, *фотоапаратот* и *видеокамерата*. Во современата ликовна уметност уметниците се претставуваат и со *слика-објект*, со *ликовна интер-*

Палета за сликање

Сликарско дело од кинески мајстор

Египетска фреска

Народен вез

Томо Шијак: **Мусандра**,
комбинирана техника

Димитар Кондовски: **Заборавен свет**,
комбинирана техника

Кристо: **Спакувана уметничка галерија**, цртеж

венција во просторот, како и со ликовен хепенинг кој е едно посебно доживување за современиот посетител.

Денес не постои материјал од кој не може да се направи слика. Како и во цртањето, уметниците и во сликарството постојано истражуваат и експериментираат со разни видови неklasични материјали, како што се *разни отпадани материјали*, со *апликација*, *отпечатување* на разни предмети и форми на сликата, со *испреплетување*, како и други постапки со цел да се направат оригинални сликарски дела. На овој начин авторите ја претставуваат и реализираат својата уметничка идеја.

Покрај она што нè опкружува и ни дава идеја за сликање, често пати *инспирација* за делата може да биде слушање на *музика*, од прочитан *текст*, гледање на *филм* или да нè инспирира друго уметничко дело. Многу познати ликовни уметници се инспирирале од делата на египетската, африканската, кинеската уметност.

Петар Мазев: **Дел од мозаик**

Душко Стојановски:
Таписерија

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Во сликарството секогаш треба да се обидуваме да се изразиме оригинално. Разликуваме уметнични дела од Европа, Кина, Јапонија, Африка, Египет. Да се запознаеме со ликовна интервенција, слика - објект, хепенинг и да истражуваме со разновидни материјали.

БОЈА

Покрај сите други ликовни елементи, бојата има најзначајна улога во сликарството. Таа е основен елемент преку кој ги изразуваме своите уметнички идеи, емоции, психолошки состојби и естетски ставови.

Во историјата на ликовното творештво, на многу сликари бојата им служела за да ја прикажат својата *емотивна* состојба и *психолошките* состојби во животот на човекот. Со изборот и комбинацијата на боите и формите изразуваале вознемиреност, отпор, гнев, незадоволство, потресеност и создавале дела во кои доминира *драмска атмосфера*.

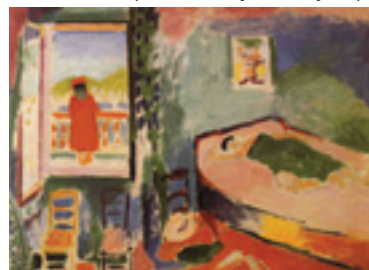
Нивните слики се полни со емоции поврзани со случувањата кои го потресуваат човекот во секојдневниот живот како што болеста, трагедиите, смртта, последиците од војна или катастрофа, страдањето итн. Преку бојата може да се изрази сета *симболика* на внатрешниот психолошки живот на човекот. *Едвард Мунк* е карактеристичен сликар кој успеал да ја претстави драмата во човечкиот живот преку слика.

Едвард Мунк: **Игра на животот**, масло на платно (симболика на бојата)

Едвард Мунк: **Црвена куќа**, масло на платно (психологија на бојата)

Анри Матис: **Ентериер**, масло на платно (психологија на бојата)

Драган Најденовски: **Предел 563**, масло на платно

Вангел Коџоман: **Мотив од Прилепско**, масло на платно

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Преку бојата можеме да ги претставиме емоциите и психолошките состојби на човекот, радосни или тажни.

ТОН

Жорж Брак: **Жена**, масло на платно (хроматски тон)

Светлин Русев: **Избор на цивилизацијата**, масло на платно (ахроматски тон)

Љубомир Поповиќ: **Омаж за сер Џејмс**, масло на платно (молски тонски клуч)

Тонот како ликовен елемент го среќаваме во сите ликовни творби, во цртежот, графиката, сликата, па и во скулптурата со игра на светлоста и волуменот.

Постојат безброј комбинации на разни посветли и потемни тонови во една творба. Одредени комбинации ги нарекуваме *молски* клучеви, слично како и во музиката. Ако во една творба употребиме комбинација на слични, односно хармонични тонови во една боја (светли или темни) кои се меѓусебно блиски, велíme дека имаме творба со *молски тонски клуч*.

Ако во ликовната творба комбинираме употреба на разновидни контрастни тонови, велíme дека сме добиле творба со *дурски тонски клуч*.

Рембрант: **Час по анатомија**, масло на платно (дурски тонски клуч)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Ако употребиме слични тонови, тоа го нарекуваме молски тонски клуч. Ако употребиме контрастни тонови, значи сме примениле дурски тонски клуч.

КОНТРАСТ

Во сите ликовни подрачја од ликовната уметност, па и во сликарството, контрастот го употребуваме кога сакаме нешто да потенцираме, да истакнеме или да одвоиме форма од форма во содржината.

Одвојувањето, односно потенцирањето можеме да го постигнеме со контраст на *топли и ладни, светли и темни бои* или со најизразениот *комплементарен контраст*.

Димитар Манев: **Слика 1997**,
масло на хартија (контраст на светло-темно)

Роша де Суза: **Секојдневен инвентар**, контраст на тон

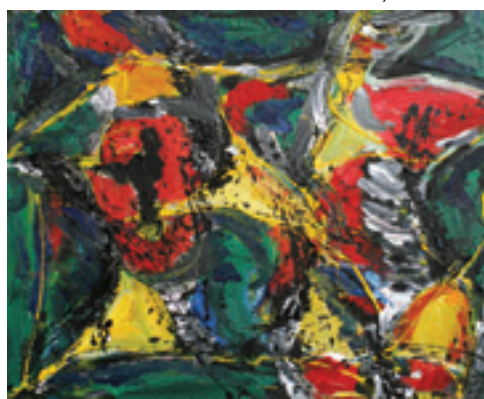
Пабло Пикасо: **Мртва природа**,
масло на платно (контраст)

Кенет Куц: **Спектар**,
масло на платно (контраст на
темно-светло)

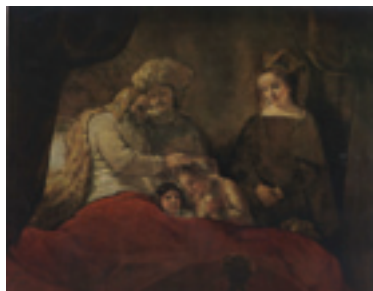
Емил Фила: **Мртва природа**, масло на платно
(контраст на форми и светло-темно)

Андријана Пулеши: **Слика**, масло на
платно (контраст со боја)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Во сликарството применуваме контраст на топли и ладни, светли и темни бои и комплементарен контраст.

Рембрант: **Јаков ги благословува синовите**, масло на платно (единство со тон)

Пјер Сулаж: **Без наслов**, масло на платно (единство со тон)

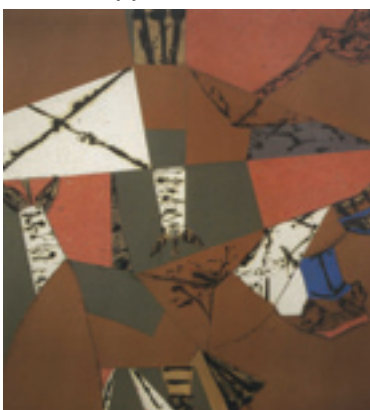

Виктор Вазарели: **Без наслов**, масло на платно (со доминанта на форма)

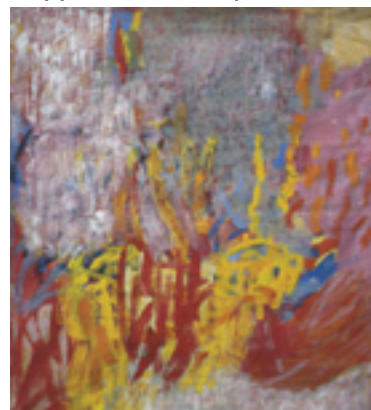
ЕДИНСТВО

Во сликарството секогаш се стремиме да постигнеме единство.

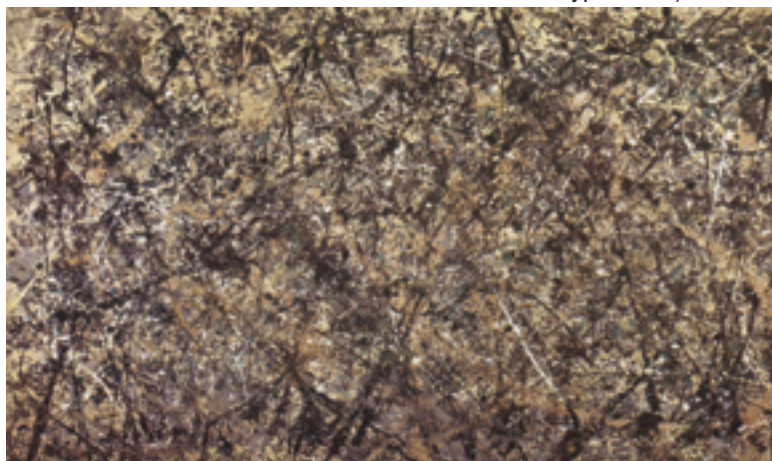
Знаеме дека единството се постигнува по пат на *доминанта* на форма, боја, големина, тон или текстура. На овој начин во сликата преовлдава одредена боја, големина, текстура или форма со што се добива впечаток на единство во целината.

Димитар Манев: **Слика 2000**, комбинирана техника (единство со форма и боја)

Радослав Тадиќ: **Во градина**, масло на платно (единство со текстура и тон)

Џексон Полок: **Магла од лавандула**, масло на платно (доминанта со текстура)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Единство постигнуваме со доминанта на линија, тон, боја, форма, големина и текстура.

КОМПОЗИЦИЈА

И во сликарството композицијата ги обединува сите елементи во една целина. Во секоја слика можеме да го препознаеме видот на композицијата, дали е *отворена*, *затворена*, *полуотворена*, *дијагонална* или *пирамидална*.

Покрај начинот на распоредување на елементите, во сликарството можеме да воочиме и композиции кои се карактеристични по употребата на бојата. Ако употребиме *интензивни* и *јаки бои*, можеме да кажеме дека сликата има *колористички карактер*. Со употреба на *нежни бои* и *тонови* заклучуваме дека сликата има *лирски обележја*. Често пати некои уметници употребуваат комбинации на темни и светли, мирни и јаки бои со што сугерираат *драматичност* во композицијата и дејствуваат *психолошки* на гледачот.

Франциско Гоја: **Стрелање**, масло на платно
(драматична композиција)

Модилјани: **Гола жена**, масло
на платно (лирска композиција)

Карло Кара: **Патриотска светковина**, колаж (отворена композиција)

Василиј Кандински: **Во црн круг**, масло на платно (затворена композиција)

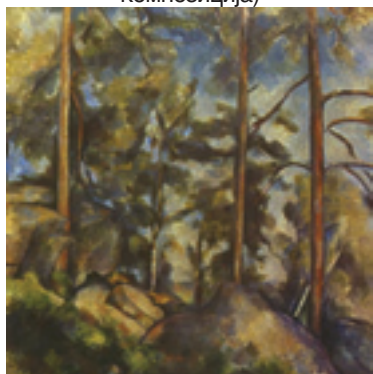

Огист Реноар: **На тераса**, масло на платно (лирска композиција)

Едвард Мунк: **Врисок**, масло на платно (психолошко-драмска композиција)

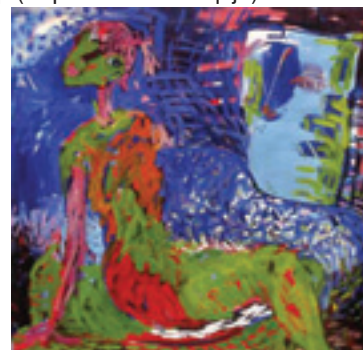
Пол Сезан: **Борови и камења**, масло на платно (вертикална композиција)

Дело од кинески мајстор (лирска композиција)

Питер Бројгел: **Вавилонската кула**, масло на платно (пирамидална композиција)

Томе Мишев: **Пред огледало**, масло на платно (колористичка композиција)

Густав Климт: **Шума**, масло на платно (лирска композиција)

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Со употреба на бојата сликата може да има колористички, лирски, драмски или психолошки карактер.

Веќе добро ја запознавме скулптурата како специфично ликовно подрачје во ликовната уметност. Да се потсетиме дека во скулптурата имаме *статични* и *мобилни* вајарски дела.

Статични се полна пластика и релјеф.

Мобилни дела се оние кои повремено се движат во просторот, механички или поради струење на воздухот.

Најчести материјали кои се употребуваат за изработка на скулпторски дела се: *глина, дрво, керамика, метал, камен, бронза*, а во поново време се употребуваат и *пластика, хартија, разни природни и отпадни материјали, стиропор* и сл.

Современиот скулптор секојдневно експериментира и истражува со нови материјали и нивно меѓусебно комбинирање. Се употребуваат *мулти-медијални манифестации* во кои се комбинираат дела од сите ликовни подрачја во едно заедништво. Се применуваат и новите аудио-визуелни современи технологии (*телевизија, видео, компјутер*).

Секое скулпторско дело почнува да се реализира според одредена идеја на авторот. Според таа идеја скулпторот изработува скици за нејзиниот изглед. Во зависност од идејата, уметникот избира материјал преку кој најсоодветно ќе се реализира.

Глигор Стефанов: **Група објекти**, комбинирана техника

Боро Митриќески: **Портрет на Марко Цепенко**, бронза

Томо Шијак: **Мусандра II**, комбинирана техника

Александар Калдер: **Црвен полигон**, мобил

Драган Поповски-Дада: **Свирач на гајда**, камен

Жарко Башевски: **Без наслов**, силикон и полиестер, скулптура

Во ова ликовно подрачје освен изведба на скулптурата на класичен начин, денес уметниците се изразуваат и со современи иновации и проекти. Со *интервенција во просторот*, со боја или со скулптури и објекти авторот уметнички го менува просторот со што ја изразува својата идеја.

Секое скулпторско дело, во зависност од начинот на работа е конструирано со *комбинирање*, со *разложување*, *редефинирање* или во таканаречена *дисперзирана композиција*.

На плоштади и на јавни места често пати среќаваме скулптури кои претставуваат некое историско дејство или некоја позната личност во природна големина или поголеми.

Овие објекти ги нарекуваме *споменици*. Со нив ги чествуваме важните настани и заслужните личности.

Најчесто спомениците се направени во камен или излиени во бронза со што нивното времетраење е неограничено.

Исмет Рамиќевиќ: **Дел од изложбата лавиринт**, природен материјал

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Современата скулптура се изработува во најразлични материјали, а се комбинира и со други уметности.

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

70

Скулпторските дела најчесто се изведуваат од материјали кои се стабилни и отпорни на влијанието на временските услови. Најчесто делата се направени од теракота, камен, дрво, бронза и метал, а може да се изработат и од разна пластика, хартија стиропор, па и од разни отпадни материјали.

Начинот на градење на скулпторското дело е најразлично во зависност од желбите на авторот и од неговиот избор на материјалот. Со глина се моделира со додавање и одземање, со дрво и камен со длабење и одземање, со метал и бронза со лиење или со градење по пат на комбинирање и додавање на разни форми кои меѓусебно се составуваат и заваруваат. Со пластика, хартија и стиропор се гради скулптура по пат на *составување, превиткување, сечење, перфорирање и лепење*.

Петар Хаџи Бошков: **Записи на облик**, теракота

Ана Светиева: **Река I**, обоена теракота

Димо Тодоровски:
Тутуноберачка, бронза

Димо Тодоровски: **Јама**,
бронза

Ѓоко Ангелковски: **Мајка со дете**, камен

Александар Ивановски
Карадаје: **Скулптура II**

Крсто Славковски: **Страдање**, дрво

Со отпадни материјали се гради *асамблаж*, односно групна скулптура во која се комбинираат разни материјали во една целина според идејата на авторот.

Во скулптурата нема ограничување за употреба на материјалите. Некои автори се изразуваат комбинирајќи и разни *плодови*, *гранки*, *камења*, *корџа* и друг материјал по свој избор.

Петре Николоски: **Објект XXXIII**, инсталација

Споменик на борците од НОВ

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Освен класични скулптури, во скулптурата имаме и интервенција во просторот, асамблаж, инсталација и др.

БОЈА

Еден од ликовните елементи како дел од скулптурата, освен волуменот, е и бојата. Најчесто скулптурата не е дополнително обоена туку ја носи бојата на материјалот од кој е направена. Скулпторите најчесто нанесувале само *патина* за да се сочува делото, со што минимално се менувала нивната обоеност. Скулпторското дело добивало патина и со текот на времето под влијание на временските услови и состојките во атмосферата. Оваа промена со патина е карактеристична само за делата кои се поставувале во отворен простор.

Освен *патинирањето* од страна на авторот и патината како влијание на времето, многу скулптори ги обојуваат своите скулптури. Примена на бојата имаме уште од предисториско време, кај некои стари цивилизации, како што се *Египет, Кина, Грција, Рим*. Во модерната скулптура бојата се употребува многу често за да ја дополни идејата на авторот за неговата естетска мисла.

Змиска божица, обоена теракота

Стара монета со патина

Кинеска статуа, обоена керамика

Принцот Рахотеп и неговата жена Нофретет, обоен варовник, Египет

Предмети од злато, сребро и дрво, Месопотамија

Уметник од Хопех: Статуа на Архат, обоена керамика

Јордан Грабулоски: **Просторни белези**, цемент

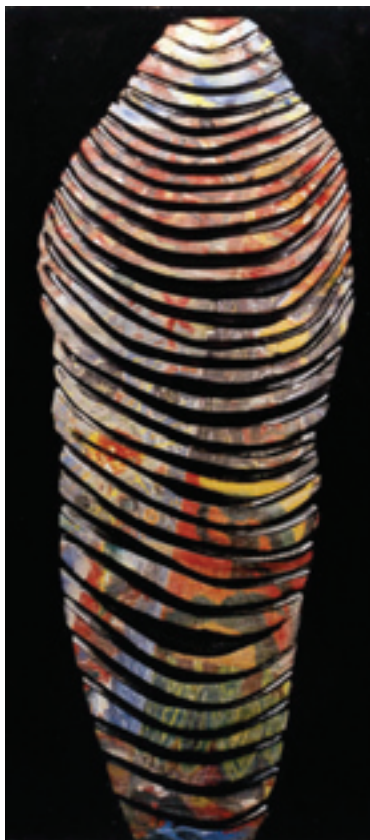
Мобил

Мариета Сидовска: **I am Looking for a man in a mirror**, комбинирана техника

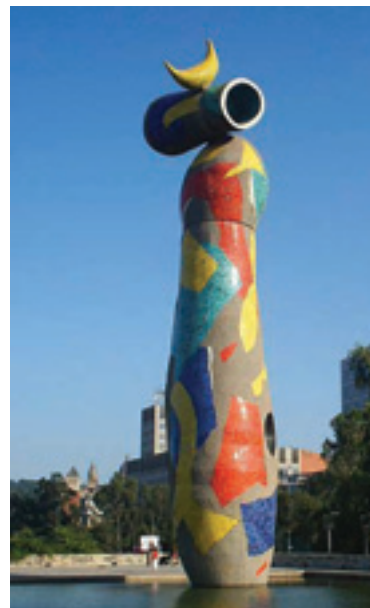
Владо Аврамчев: **Број 11**, керамика

Васил Василев: **Вертикална асоцијативна форма XXXIII**, дрво

Пабло Пикасо: **Портрет**, комбинирана техника

Хуам Миро: **Скулптура**

Ученичка творба од каширана хартија

Оригами

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Патина е промена на бојата на површината на скулптурата под влијание на сонцето, ветерот, снегот, дождот, ако е изложена во надворешен простор. Со патина делото ни изгледа како скулптура од минатото.

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

74

Од претходните одделенија веќе знаеме дека графиката како дел од ликовната уметност има свои специфичности во начинот на изработка на делата, односно во тоа што се умножува по пат на печатење. Сите други ликовни дела се оригинални тогаш кога се изработени во еден примерок. Во графиката се печатат повеќе исти отпечатоци и тие имаат иста вредност како и оригиналите, доколку се потпишани од авторот.

Графичките дела се печатат рачно со преса за печатење. Постојат повеќе видови печат и тоа: *длабок, висок, рамен, пропустлив и комбиниран* печат што зависи од начинот на обработка на матрицата.

Ако бојата нанесена на плочата, односно матрицата се наносува на *горниот, високиот* дел од издлабените површини, имаме висок печат. Во овој печат спаѓаат *картон-печат, линорез, дрворез и гипсорез*. Ако пак бојата се втиснува во *издлабениот дел* од матрицата, имаме длабок печат во кој спаѓаат *бакрорезот, бакрописот, акватинта и сува игла*.

Кога матрицата е рамна плоча и механички и хемиски не се длаби, имаме *рамен* печат во кој спаѓа *литографијата*. *Сито-печат* спаѓа во пропуст-

Илија Кочовски: **Убавица и свер**, дрворез во боја

Машина за печатење

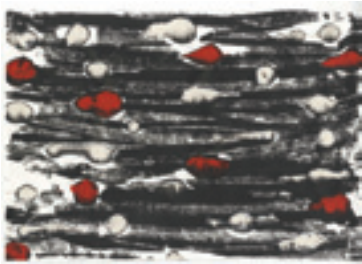
Алат за длабење метално клише

Алфред Хрдмичка:
Композиција, бакропис

Ладислав Цветковски:
Компјутерска графика

Монотипичја

Петар Хаџи Бошков: **Графика I**, литографија

Ученичка творба, линорез

лив печат затоа што рамната свилена мрежеста матрица ја пропушта бојата при печатењето на графиката.

Се сеќаваме дека во петто одделение се запознавме детално со процесот и постапката на отпечатување на графичкиот лист, како и со тоа како се врши потпишување од страна на авторот. Сигурно веќе сте направиле ликовни творби од ликовното подрачје графика.

Ликовните уметници во својата работа, покрај класичните постапки за печатење, често истражуваат и експериментираат и со други материјали, а користат и нови современи технологии, како што е компјутерот.

На клишето, односно матрицата за печатење уметниците често пати налепуваат разновидни материјали со интересна *текстура*. Нанесувајќи боја на овие материјали при печатењето добиваат интересни графички отпечатоци кои не би можеле да се добијат со длабење, режење или со одредени хемиски постапки. Секој од нас може да се обиде, а и вие со помош на вашиот наставник, својата креативност да ја изрази со нови експерименти.

Ученичка творба, монотипичја

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Разликуваме длабок, висок, рамен, пропустлив и комбиниран печат. За да се добие разновидна текстура на клишето може да се печати и со налепување на разни други површини.

Денес, голем број на уметници-графичари го користат *компјутерот* како средство за изработка на современи графики. Користејќи ги компјутерските програми може да се изработи секаков вид графика која отпечатена со печатар и потпишана претставува оригинална уметничка творба. При изработка на графика со помош на компјутерот, уметникот може да реализира безброј варијанти на иста графичка идеја менувајќи ги *боите, тоновите и комбинацијата на формите*.

Ако сакаме графичкиот лист да го поставиме во нашиот дом или да го изложиме во уметничка

Ханс Балдинг:
Маѓепсан коњушар, бакрорез

Бурхан Амети: **Спирит**, дигитална графика

Пабло Пикасо: **Женски профил**, сува игла

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

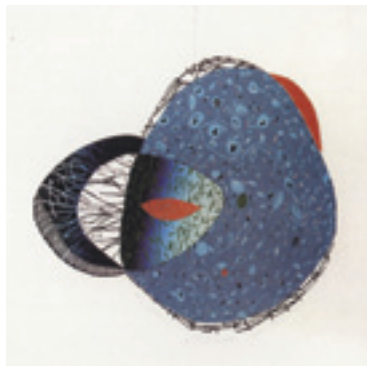

Драгутин Аврамовски Гуте:
Линорез

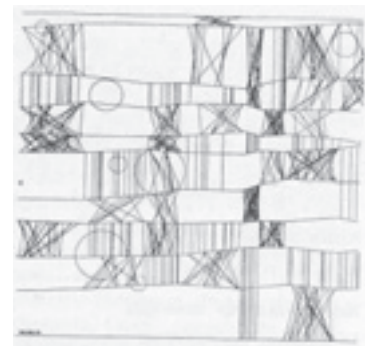
галерија, треба соодветно да го *опремиме*, односно да се врами во рамка. Графиката секогаш се враммува под стакло кое може да биде обично или *мат-антирефлексно* стакло. Друг начин за изложување на графиките е можноста графичките листови да се постават помеѓу две стакла и истите да бидат изложени во галерија. На овој начин, графичките листови по изложбата се вадат и се чуваат во папка.

Ален Кушкуревик: **Хулахоп**,
сува игла

Фехим Хусковиќ: **Средба во
самица**, сито-печат

Фридер Наке: **Компјутерска
графика**

Ученичка творба, картон-печат

Пабло Пикасо: **Портрет**, дрворез во боја

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Компјутерот е најсовремено средство за изработка на компјутерска графика.

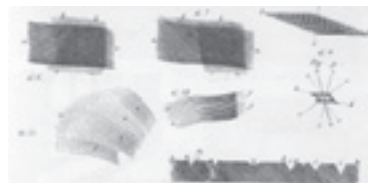
ТОН

Во графиката најчестата ликовна вредност се изразува преку *линиите*, *тонот* и *текстурата*.

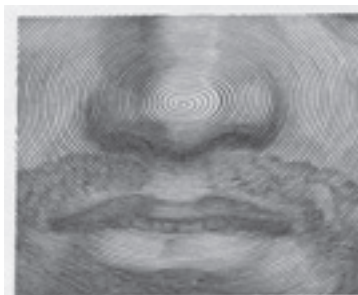
Тонот се добива со светлосна градација од темно кон светло или со *растер*. Растер се добива со разновидна употреба на линијата во вид на вкрстено или паралелно комбинирање на линиите, погусто или поретко, со што се добива ефект на светли и темни површини.

Рембрант, бакропиз (светло-темно)

Видови растер во графиката

Растер

Видови линии

Видови растер

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Со употреба на растер добиваме разновидни тонови во графиката.

Работа со литографски камен

Франциско Гоја, литографија

Едвард Мунк: Грев, литографија

ЛИТОГРАФИЈА

Литографијата е графичка техника на рамен печат. Името доаѓа од грчкиот збор *литхос-камен* и *грапхо-пишувам*.

Каменот што служи како матрица треба да е рамен, се црта со специјална *креда*, *литографски туш* или комбинирано. Битно е кредата и тушот да се масни и да оставаат масни траги на каменот. Потоа врз каменот се нанесува киселина која го нагризува каменот на оние места каде што не е замастен. Се нанесува *гумиарабика* со што цртежот се зацврстува. Се печати со нанесување литографска боја која се задржува на масните делови од каменот каде што претходно бил цртежот со креда или со туш.

Литографијата се печати со посебна *литографска преса*.

Со креда се добива широка скала на валери (тонови) од бледо сивило до заситена црна боја, со што цртежот добива изразена пластичност.

Литографијата може да е *црно-бела*, но и во *повеќе бои*. Ако се прави графика во повеќе бои, за секоја боја се користи постапката на посебен камен, а сите се печатат на еден лист хартија.

Пабло Пикасо: Був, литографија

Тулуз Лотрек: Плакат, литографија

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Литографија е рамен печат. Матрица е камена плоча која се обработува хемиски, на која се нанесува боја и со литографска преса се печати графиката.

СИТО-ПЕЧАТ

Сито-печатот е графичка техника на *пропустлив печат*. Тој овозможува изработка на голем број отпечатоци. Самото име сито-печат ја објаснува техниката. Се користи густа *мрежичка (сито)* и соодветна матрица (шаблон).

Сито-печатот се реализира на следниов начин:

На дрвена или метална рамка се распнува сито (од свила, газа);

На ситото се наноси *фоточувствителна емулзија* во која со посебна постапка се појавуваат *пропустливи и непропустливи* површини. Се печати рачно, со повлекување на бојата со *ракел* рамномерно по површината на ситото со што бојата преку пропустливите површини се пренесува на графичкиот лист. Карактеристики на сито-печатот се: *јасна и чиста линија и боја*, големи површини, растер, добивање простор со преклопување на форми и бои. Оваа техника овозможува печатење графики во големи формати, а посебно се користи во времето на *поп-артот*.

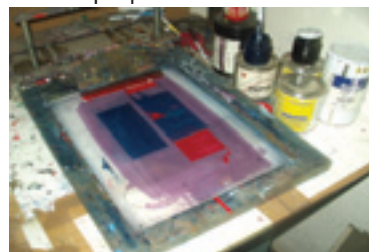
Ракел за печатење

Прибор за печатење

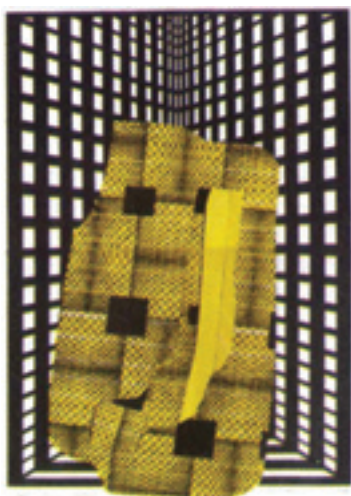
Процес на печатење

Процес на печатење

Графика, сито-печат

Станко Павлески:
На изворот на визуелните
чинители, сито-печат

Петар Мазев:
Без наслов, сито-печат

Димитар Малидинов:
Без наслов, сито-печат

Ристо Калчевски: **Без наслов**,
сито-печат

Веле Ташески:
Од природата, сито-печат

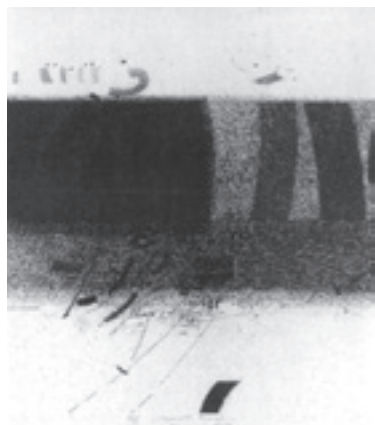
Зоран Јакимовски:
Форми XX, сито-печат

Димитар Кондовски:
Сенки, сито-печат

Родољуб Анастасов:
Човек и простор, сито-печат

Димче Николовски:
Предел 17, сито-печат

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Сито-печат е графичка техника на пропустлив печат. Бојата поминува низ пропустливите површини на ситото кое е матрица за печатење. Бојата се нанаесува со ракел.

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

82

Дизајнот и визуелните комуникации се специфично ликовно подрачје што најмногу е распространето во светот. Секојдневно се сретнуваме и ги употребуваме производите дизајнирани од ликовните уметници дизајнери.

Ако денес погледнеме некој производ кој е направен пред педесет или сто години, може да ни биде необичен и интересен доколку го споредиме со денешниот.

Дизајнот и визуелните комуникации се развиваат и стануваат сè помодерни и посовремени.

Кога се обликува изгледот на некој предмет за секојдневна употреба кој се произведува во индустријата, велиме дека тоа е *индустриски дизајн*. Во изработката на предмети од старите народни уметнички занаети, исто така, имаме дизајн. Кај нас, мајстори за изработка на предмети од злато и сребро имаме кај *златарите и кујунциите*, а најпознатата е изработката на *филигранот*.

Графичките дизајнери се занимааваат со обликување на печатени материјали за секојдневна употреба, за читање, за информирање или за рекламирање на некој настан или производ. Во овој дел спаѓаат креирање на изгледот на *амбалажата за одредени производи, корица и илустрации за книги и учебници, реклами, флаери, постери, плакати, билборди*, како и разни видови *рекламни спотови и видеоклипови*.

Во графичкиот дизајн, уметниците се трудат да му дадат привлечен естетски изглед со употреба на разновидни ликовни ефекти и декорации. Употребуваат разни видови на букви и украси. Во минатото текстовите се украсувале со *иницијали, вињети, арабески, розети и заштитни знакови (лого)*.

Во графичкиот дизајн најмногу се работи со помош на употреба на фотографијата и компјутерот. Нема графички дизајн во кој не е вклучен компјутерот како основно средство за работа.

Филигран

Филигран

Тока со филигран

Тока со филигран

Филигран

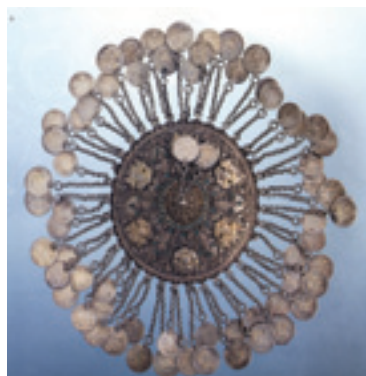
Филигран

Копаничарска творба

Костимографите се ликовни уметници кои го дизајнираат изгледот на облеката, а *дезенери* се уметници кои го измислуваат дезенот на ткаенината за облека. Историски гледано, костимот секогаш бил карактеристичен за одредени народи, време и професии. Костимот постепено се менувал, од најстари времиња до денес, до современото облекување.

За театарските и филмските претстави се дизајнира специјален костим кој зависи од времето во кое се одвива дејството, како и од карактерот на ликовите кои настапуваат на сцената. Овој вид го нарекуваме *сценски костим*.

Филигран

Филигран

Филигран

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Дизајнери се уметници кои го обликуваат производот на одредени производи. Разликуваме индустриски и графички дизајн. Костимографите и дезенерите ги дизајнираат обликот и дезенот за облека.

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

84

СТАРИ ЗАНАЕТИ

Во Македонија имаме стари занаети кои рачно и со многу вкус обликувале украсни предмети. Познати се старите златари и кујунџии кои и денес изработуваат накит кој се вика *филигран*, изработен од сребро и злато.

Познати македонски филигран

Стара машина за пишување

Количка за бебе од 1919

Телевизор

Грамофон

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Златари и кујунџии се мајстори на стари занаети во Македонија кои изработувале златен и сребрен накит. Познат накит е филигранот и делови за народната носија.

ИНДУСТРИСКИ ДИЗАЈН

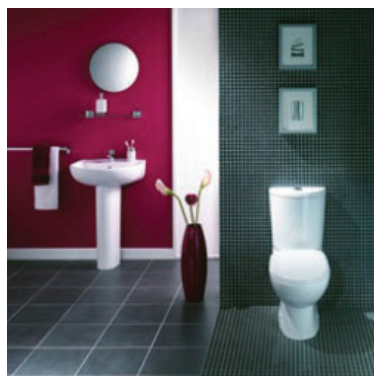
85

Светилка

Стол

Санитари

Стол

Столони

Автомобил

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Индустрискиот дизајн ги дизајнира предметите што се произведуваат за употреба на човекот.

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

86

КОСТИМОГРАФИЈА

Како ќе изгледа нашата облека зависи од тоа како ја дизајнираат уметниците наречени *модни дизајнери*. Посебно подрачје во дизајнирањето на облеката е костимот наменет за потребите на филмот и театарот. Овие дизајнери ги нарекуваме *костимографи*. Костимографите го познаваат историскиот развој на костимот и како таков го изработуваат посебно за секоја филмска или театарска претстава, во зависност од тоа во кое време се случувало дејството.

Историски костим - Европа

Историски костим - Франција

Историски костим - Египет

Историски костим - Грција

Историски костим - Византија

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Модни дизајнери се уметници кои се занимаваат со дизајнирање на нова и модерна облека.

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН

Сè што се дизајнира и потоа се отпечатува во печатница е графички дизајн. Овие уметници ги нарекуваме *графички дизајнери*. Тие го дизајнираат изгледот на амбалажата на производите за секојдневна употреба, изгледот на *весниците, списанијата, книгите, плакатите, рекламите и илустрациите*.

Индустриски дизајн

Индустриски дизајн

Индустриски дизајн

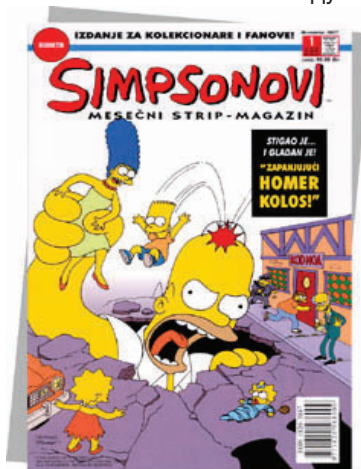
Индустриски дизајн

Индустриски дизајн

Индустриски дизајн

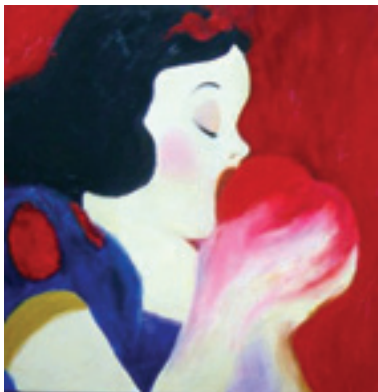

Корица за книги

ДА ЗАПОМНИМЕ:

Графички дизајнери се уметници кои го прават изгледот на сè она што го читаме или на некој начин нè информира.

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

Илустрација

Илустрација

Илустрација

Илустрација

Плакат

Плакат

Плакат

Заштитен знак (лого)
© Coca-Cola Ltd.

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

ЛИКОВНО ПОДРАЧЈЕ

ЗНАК-ЛОГО

Грб на Република Македонија

Секој производител кој сака да биде препознатлив кога го купуваме има свој *заштитен знак* кој го нарекуваме *лого*. Има многу познати производи за облека, храна, автомобили, козметика и др. кои ги препознаваме по нивното лого како што се Мекдоналдс, најк, мерцедес, знакот на Супермен и многу други. Овие знаци ги нарекуваме заштитни затоа што други не смеат да ги употребуваат и се заштитени со закон за авторски права.

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

Заштитен знак (лого)

ДА ЗАПОМНИМЕ:
Лого е визуелен заштитен знак на производителот. Преку логото се препознава, цени и купува производот.

ЕСТЕТСКО ПРОЦЕНУВАЊЕ

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

90

Уметничко дело ја нарекуваме секоја творба направена од човекот која има уметнички вредности. Вредностите на делото се проценуваат со квалитетот на она што е претставено преку ликовниот јазик, односно линијата, бојата, формата, тонот, волуменот итн.

Знаеме дека естетиката е наука за убавото. Преку теоријата на естетиката се проценува едно дело. Естетското проценување го вршине преку разговор за квалитетите на она што го гледаме, како уметникот или ние ликовно сме се изразиле, како технички сме го реализирале делото или ликовната творба, какви чувства побудува тоа дело во нас. Речиси најважно од сè е колку тоа дело е оригинално направено, а со тоа се разликува од другите творби.

Со помош на наставникот по ликовно учениците прават естетско проценување преку разговор за едно конкретно дело, цртеж, слика, графика, скулптура или пример од визуелната комуникација или дизајнот. Преку естетското проценување се обидуваме да ги согледаме и издвоиме ликовните проблеми и карактеристики на тоа дело

ПРИМЕР 1

Ордан Петлевски, монумент, цртеж

Ако во овој период сме учеле за ликовниот принцип хармонија, како пример за естетско проценување ќе го земеме примерот на Ордан Петлевски. Гледајќи го овој цртеж се обидуваме да ги согледаме неговите карактеристични ликовни вредности. Преку прашања и одговори констатираме дека:

- Ова дело е цртеж, изведен со туш-перце и има карактеристики на лавиран цртеж.
- Уметникот се изразил со употреба на многу разновидни линии во разни комбинации со што ни претставил и богата разновидна текстура.
- На цртежот линиите и формите се слични, со што е постигната хармонија во делото.
- Воочуваме дека цртежот е прецизно, јасно и чисто изведен.
- Анализирајќи го цртежот ние можеме индивидуално да пронајдеме разни форми кои ни асоцираат на нешто што зависи од нашата фантазија.

Ордан Петлевски, **Монумент**, цртеж

ПРИМЕР 2

Василиј Кандински, Неколку кругови , масло на платно

На часот по ликовно покрај други дела можеби ќе се постави и делото на Василиј Кандински за гледање и естетско проценување. Гледајќи ја сликата се трудиме да забележиме какви сè карактеристики има тоа дело.

- Прв заклучок е дека тоа е слика и според легендата направена во маслена техника.

- Првиот впечаток е контрастот на светло-темните бои и големините на формите. Белите кругови контрастно се издвојуваат од темната позадина со што ни асоцираат чувство за блиску и далеку, односно ни даваат илузија на простор. Помалите кругови кои се светли по боја ни изгледаат подалеку од големите. Обоените кругови, во зависност од нивната боја, едни изгледаат поблиски, а други подалечни. Илузија на простор ни даваат и круговите кои се поставени со преклопување.

- Сличните форми истовремено ни изгледаат хармонично во целината на сликата.

- Гледајќи ја сликата во целина, секој од нас според својата фантазија може да дојде до одредена претстава на што му асоцира целата композиција.

Василиј Кандински, неколку кругови , масло на платно

ПРИМЕР 3

Пабло Пикасо, Портрет, дрворез во боја

Гледајќи ја графиката на Пабло Пикасо ќе ги воочиме следниве вредности:

- Оваа графика е изведена во дрворез што се гледа по острите граници помеѓу боите и специфичните траги на длетото со кое е длабена матрицата од клишето за печатење.

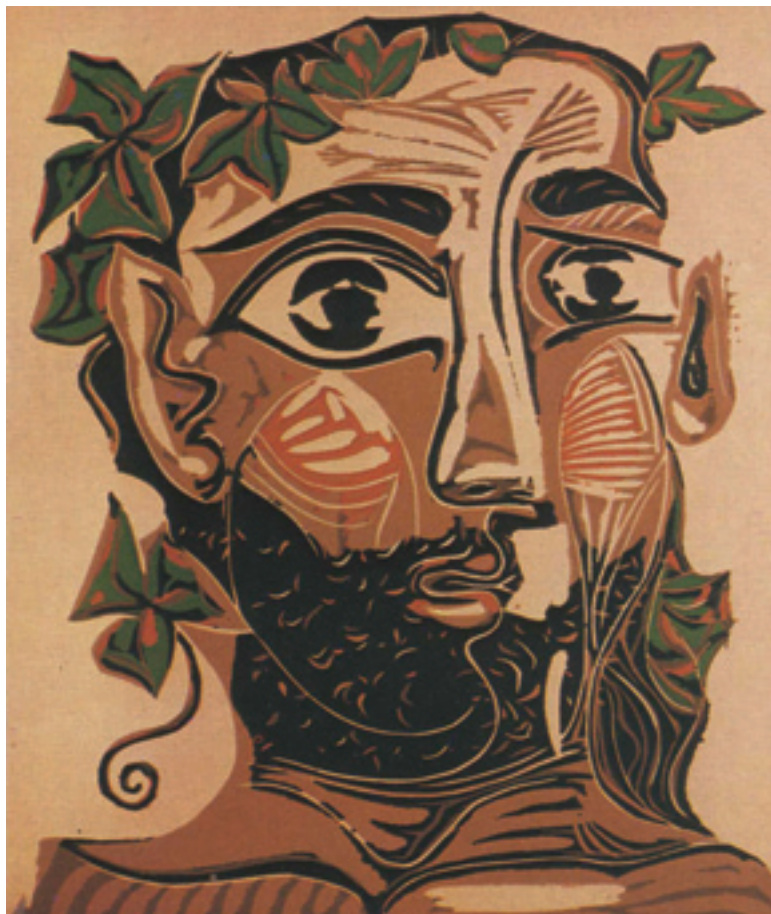
- Графиката е во повеќе бои со што заклучуваме дека авторот за секоја боја подготвил посебна матрица од дрво.

- Формите на графиката се јасни и препознатливо одделени една од друга, а целиот портрет е поставен на светла позадина со што впечатливо се одвојува за гледачот.

- Линиите и формите изгледаат раздвижено и динамично.

- Боите се слични и хармонични, а црната боја е употребена за да ги потенцира карактеристиките на ликот.

- Гледајќи го делото, ние го препознаваме оригиналниот начин на кој се изразува Пабло Пикасо.

Пабло Пикасо: Портрет, дрворез во боја

СКУЛПТУРА

ПРИМЕР 4

Димо Тодоровски, Јама, бронза

Ако се обидеме да ја анализираме скулптурата на уметникот Димо Тодоровски, можеме да го забележиме следново:

- Ова дело е скулптура и спаѓа во полна пластика бидејќи можеме да го гледаме од сите страни. Излиена е во бронза и патинирана со црна боја.

- Уметникот употребил разни големини на форми, со што заклучуваме дека скулптурата е од сложен волумен. Волуменот е претежно со слични валчести форми, така што целото дело изгледа хармонично.

- Скулптурата е реалистична. Преку мотивот можеме да ги почувствуваме трагедијата и страдањата на луѓето, односно тоа што авторот сакал да ни го пренесе преку оваа скулптура.

Димо Тодоровски, **Јама**, бронза

ПРИМЕР 5

95

Грб на Република Македонија

Лого е заштитен знак на некој производ, а грбот на РМ претставува знак на државата. Знамето исто така е препознатлив знак или симбол на една држава.

Уметникот кој го направил грбот на РМ, во него прикажал повеќе елементи со кои сакал да ги прикаже карактеристиките на земјата. Од грбот можеме да заклучиме:

- Македонија е земја која е богата со планини, езера, полиња и сонце.
- Македонија е плодна земја, претежно карактеристична по производството на земјоделски производи од кои на грбот се потенцирани шумите, житото и афионот.
- Претставените симболи во грбот на државата се едноставни и стилизирани, што е карактеристично за сите грбови на градови и држави во светот.

Грб на Република Македонија

ГАЛЕРИЈА НА ДЕЛА ОД ЛИКОВНАТА УМЕТНОСТ

96

Овие примери на дела од ликовната уметност, ќе ви послужат за самостојно естетско проценување.

ЦРТЕЖИ

Ордан Петлески

Танас Луловски

Васко Ташковски

Леонардо да Винчи

Винсент ван Гог

Пабло Пикасо

Ханс Хартунг

Раул Дифи

Анри Матис

Дејвид Хокни

Тулуз Лотрек

Питер Бројгел

Андреја Мантења

Куанг Каи

Албрехт Дирер

Едгар Дега

Рембрант

Леонардо да Винчи

ГАЛЕРИЈА НА ДЕЛА ОД ЛИКОВНАТА УМЕТНОСТ

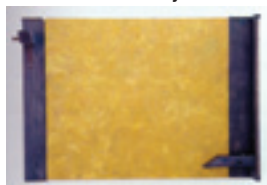
СЛИКИ

Свето Манев

Томо Шијак

Јован Шумковски

Димитар Манев

Владимир Ѓорѓиевски

Ристо Калчевски

Благоја Николовски

Рубенс Корубин

Вангел Коџоман

Вангел Наумовски

Поден мозаик, Хераклеа

Димитар Кондовски

Душан Перчинков

Мирослав Масин

Ана Темкова

Тања Балаќ

Миќиќа Трујкановиќ

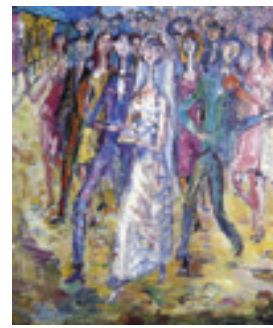
Лазар Личеноски

Петар Мазев

Васко Ташковски

Никола Мартиновски

ГАЛЕРИЈА

НА ДЕЛА ОД ЛИКОВНАТА УМЕТНОСТ

98

Димитар Пандилов

Илија Кочовски

Решат Амети

Танас Луловски

Симон Шемов

Константин Калачев

Винсент ван Гог

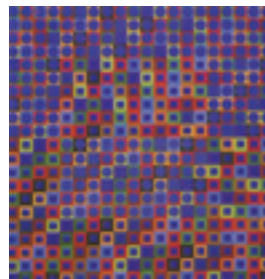
Јапонски мајстор

Марк Шагал

Енди Ворхолд

Виктор Вазарели

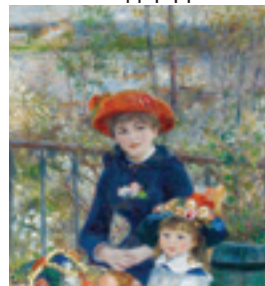
Василиј Кандински

Пит Мондријан

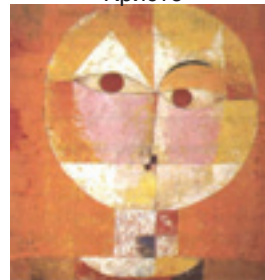
Салвадор Дали

Огист Реноар

Кристо

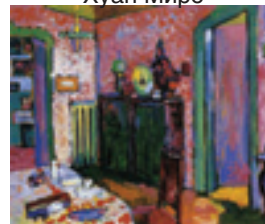
Пол Кле

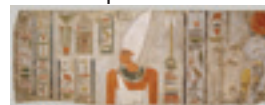
Пабло Пикасо

Хуан Миро

Анри Матис

Египетска фреска

ГАЛЕРИЈА НА ДЕЛА ОД ЛИКОВНАТА УМЕТНОСТ

Ежен де ла Кроа

Пол Гоген

Едгард Дега

Густав Курбе

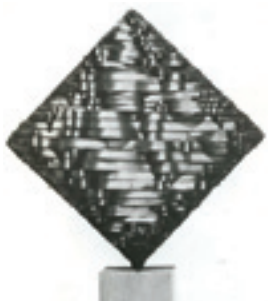

Клод Моне

СКУЛПТУРИ

Петар Хаџи Бошков

Стефан Маневски

Жарко Башески

Исмет Рамиќевиќ

Томо Шијак

Станко Павлески

Петре Николоски

Томе Серафимовски

Глигор Стефанов

Ибрахим Беди

Димо Тодоровски

Драган Поповски-Дада

Јордан Грабуловски

ГАЛЕРИЈА

НА ДЕЛА ОД ЛИКОВНАТА УМЕТНОСТ

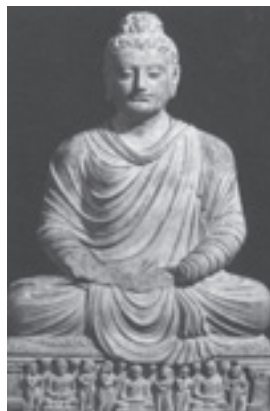
100

Васил Василев

Марсел Душамп

Кина

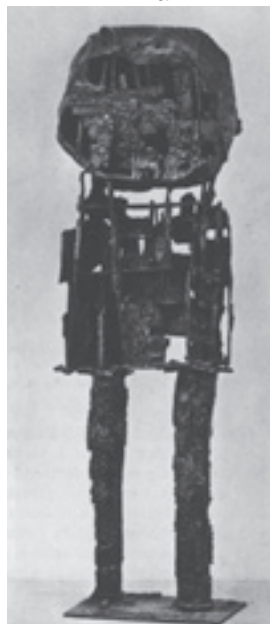
Пабло Пикасо

Микеланџело

Константин Бранкуси

Едуардо Палоци

Александар Калдер

Душан Џамоња

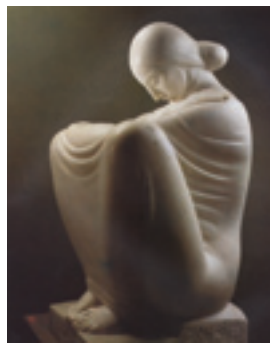
Индија

Хенри Мур

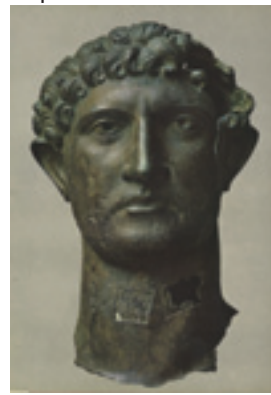
Умберто Бочони

Иван Мештровик

Бранко Величковски

Рим

ГАЛЕРИЈА НА ДЕЛА ОД ЛИКОВНАТА УМЕТНОСТ

Фрањо Кршениќ

Рим

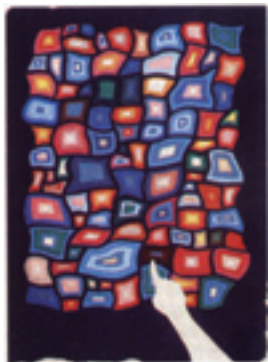

Крсто Славковски

Рим

ГРАФИКИ

Симон Шемов

Рисо Калчевски

Димитар Малиданов

Димче Николов

Драгутин Аврамовски

Бурхан Амети

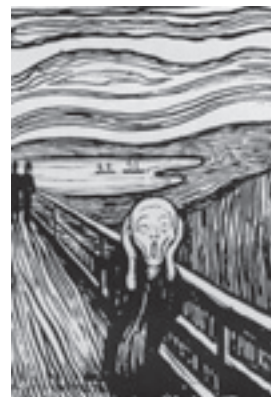
Енди Ворхолд

Франциско Гоја

Пабло Пикасо

Едвард Мунк

Рембрант

Албрехт Дирер

Тулуз Лотрек

А

Аматер - љубител на уметноста кој има друга своја професија, а се занимава со ликовно творештво од љубов, а не професионално.

Анималист - ликовен уметник кој особено се занимава со прикажување, односно со цртање или вајање на животи.

Антика - назив на старите култури, особено на римската и на грчката.

Апстрактна уметност - правец во модерната уметност кој го напушта прикажувањето на реалниот свет и твори со слободни форми.

Арабеска - орнамент во арапски стил кој се состои од стилизирани геометриски и растителни елементи.

Ателје - работилница, работна просторија на ликовен уметник или на лица за креативни професии.

Амбалажа - ликовно дизајнирање на материјалот во кој се пакува и се продава производот.

Б

Барелјеф - многу низок, плиток релјеф во скулптурата.

Биенале - изложба која се одржува секоја втора година.

Биста - прикажување на главата и горниот дел од човечкото тело во вајарството.

В

Валер - соодветен француски збор за тон.

Вињета - мал цртеж или слика што служи како украс на некој текст.

Витраж - прозорец или стаклена површина, изработена или украсена со парчиња разнобојно стакло.

Г

Галерија - простор изграден со намена за изложување на уметнички дела.

Гваш - техника за цртање со водени бои и со бела темпера.

Графички лист - отпечатена графичка ликовна творба.

Галериска скулптура - скулптура која по својата големина може да се изложува во галерија (реална и минијатурна големина).

Д

Декорација - украсеност, односно украсување на простор, како и на поединечни форми на украсување.

Дизајн - цртеж наменет за обликување на производи за индустриско производство.

Дизајнер - уметник, специјалист за естетско обликување на предмети или површини за индустриско производство.

Ж

Жанр - прикажување на слики од секојдневниот живот преку ликовна творба.

И

Илустрација - слика или цртеж поврзан со дејство од пишуван текст.

Историја на уметност - наука за појавата и развојот на уметничките правци, нивната вредност и историско значење.

Илузија - илузија во сликарството е претставување простор, тон, перспектива итн.

Индустриски дизајн - ликовно обликување на предмети за секојдневна употреба коишто се произведуваат индустриски.

К

Каталог - публикација во која се потпишани сите изложени дела на музејот, галеријата, изложбата или творештвото на уметникот.

Кич - неуметничка занаетска или уметничка продукција. Кич е дело кое настанува поради евтина желба за допаѓање, значи допадливо надоместување за уметноста, а се појавува како резултат на неразвиена уметничка средина.

Колорит - обоеност, својство, израз, ефект на уметничкото дело постигнато со боја.

Кроки - брз и лесен цртеж со едноставни линии и малку детали.

Л

Лазурна боја - провидно нанесување на боја низ која може да се види подлогата.

Ликовна уметност - заеднички именител за архитектура, сликарство, вајарство и графика, творби кои човекот креативно ги создава.

Линеарно - карактеристика на сликарско, скулпторско или графичко дело на кое главно изразно средство им е линијата.

М

Марина - уметничко прикажување на морски пејзаж.

Минијатура - слика или скулптура во изразито мал формат.

Мозаик - уметничка творба која се изработува со составување на разнобојни коцкички од стакло, камен и сл.

Монографија - книга во која исцрпно се прикажани животот и творештвото на некој уметник.

Монохромна - сликарско дело изработено само со една боја.

Н

Натурализам - настојување на уметноста, појавите и предметите да се прикажат повистински и пореални.

О

Орнамент - геометриски, растителни или зооморфни стилизирани форми со кои е

украсена некоја површина, кои можат да се повторуваат или варираат.

Обвивка - ликовно обликување, дизајнирање на корица за книга или за друг релклармен материјал.

П

Палета - површина на која сликарот ги меша боите пред да ги нанесе на делото.

Панорама - прикажување на природата со широки и далечни видици.

Пејзаж - слика на која се прикажува природа.

Применета уметност - назив на уметничко обликувани предмети за употреблива намена.

Профил - изглед на лик или на предмет гледани отстрана.

Р

Рамен печат - графичка техника без длабење на подлогата (сито-печат, монотипија, литографија).

Репродуктивна графика - копија или дела кои не се рачно печатени, туку со офсет-индустриски печат.

С

Сигнатура - своерачен потпис на уметникот на сликата, графиката или скулптурата што ја изработил.

Скица - провизорна, нафрлана и недотерана слика, скулптура или градба.

Стилизација - упростување, сведување на формите од природата на едноставни и основни облици.

Т

Таписерија - општ назив на уметничко дело изработено од текстилен материјал.

Теракота - општ назив за производи од глина кои се зацврстени со печење.

Триптих - ликовно дело составено од три дела.

Ф

Фактура - површина на уметничкото дело во сликарството со која се добиваат некои особености на површината.

Фигуративност - карактеристика на ликовното дело кога на него може да се препознае конкретен лик, содржина или мотив.

Ц

Цртеж - ликовно дело на површина, остварено со линијата како главно изразно средство.

Ш

Штафелај - сликарски сталак - носач, ногалки на кои уметникот ја поставува сликата при работа.

Драг ученику,

Кога ќе дојдеш до овие тестови, веќе си се запознал со поголемиот број на содржини од учебников. До денес сигурно си научил доста непознати работи, а некои ти се веќе познати.

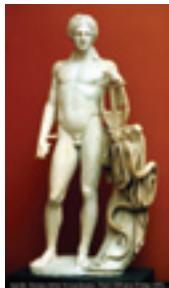
Овие тестови се само проверка на твоите знаења. Некои делови од текстот се со одговори на поставените прашања, а некои се решаваат со цртање. Се надевам дека тестовите не се тешки и дека без поголем напор ќе ги решиш.

Тестовите ќе ги пополнуваш во време кога ќе реши наставникот по ликовно, првиот при крајот на првото, а вториот при крајот на второто полугодие. Одговорите на секое прашање ќе се оценуваат со бодови кои ќе ги определи наставникот по ликовно. Тестовите се направени така што можат да се откинат и да му се предадат на наставникот за оценување.

Ти пожелувам успешно решавање на тестовите, добри оценки и задоволство при работата.

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____
ОДДЕЛЕНИЕ _____
УЧИЛИШТЕ _____
ДАТУМ _____

1. Која од овие две скулптури ти се допаѓа повеќе?

2. Наведи ги ликовните елементи:

3. Заокружи кои бои се секундарни.

☐ црвена	☐ сина
☐ виолетова	☐ зелена
☐ жолта	☐ портокалова

4. Каква е оваа рамнотежа?

5. Која од овие форми е тродимензионална?

6. Каква е оваа форма?

7. Именувај го видот на боите?

ТЕСТ 1

106

8. Каков е овој контраст?

10. Со што е постигнато единството во оваа творба?

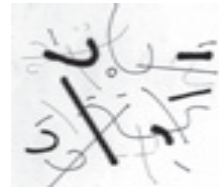
12. Како се вика овој начин на прикажување на просторот?

14. Која насока преовладува во ова дело?

9. Наведи кои линии се хармонични, а кои контрастни?

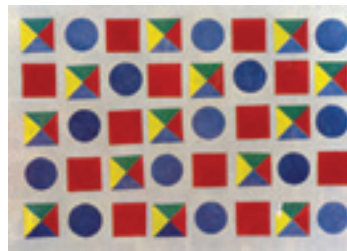
11. Со што е постигната хармонија во оваа творба?

13. Со што е постигната илузија на простор?

15. Каков е овој ритам?

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____
ОДДЕЛЕНИЕ _____
УЧИЛИШТЕ _____
ДАТУМ _____

1. Дали гледаш емисии посветени на уметноста / уметниците?

да

не

2. Наведи двајца уметници кои ти се допаѓаат.

3. Наведи ликовни дела кои ти се допаѓаат.

- _____

- _____

- _____

4. Посочи неколку реклами кои ти оставиле впечаток.

- _____

- _____

- _____

5. Наведи три примери на графички дизајн.

- _____

- _____

- _____

6. Наведи двајца уметници од Македонија.

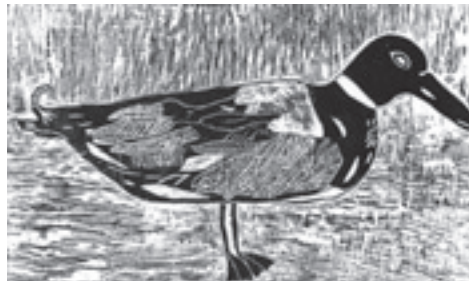
- _____

- _____

7. Во кое ликовно подрачје спаѓа ова дело?

8. Во кое ликовно подрачје спаѓа ова дело?

ТЕСТ 2

108

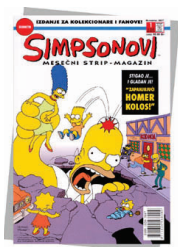
9. Во кое ликовно подрачје спаѓа ова дело?

11. Можеш ли да препознаеш од кој автор е ова дело?

13. Во кое ликовно подрачје спаѓа ова дело?

15. Во кое ликовно подрачје спаѓа ова дело?

10. Како се нарекува ова дело?

12. Кој мотив е претставен на ова дело?

14. Дали знаеш кога е направен овој цртеж?

16. Дали можеш да погодиш од која земја е оваа творба?

